SLUŽBA BOŽJA
LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST
GODINA III MAKARSKA 1963. BROJ 2

»QUI PRIDIE QUAM PATERETUR«
(Meditacija)

QUI PRIDIE QUAM PATERETUR, accepit panem ... et hunc praeclarum calicem.

Ako zagledamo stvarnost, pohranjenu u ove obične riječi, lako ćemo se uvjeriti, da je Evanđelista ovdje dao jedan od najškrtijih podataka. Kao da se bojao, da će svaka daljnja riječ biti evokacija njegova osobnog doživljaja, koji treba nemilosrdno odstraniti, eda subjektivna koloracija ne bi neizrecivoj stvarnosti prepriječila put prema srcima onih milijuna, kojima ih je Krist upravio. Tako je svakom svećeniku, koji kao alter Christus izgovara ove riječi, dopušteno da na njima slobodno gradi svoju predodžbu Vječnoga svećenika u predvečerje njegove muke.

QUI PRIDIE QUAM PATERETUR ...

Isključeno je, Gospodine, da bi Tvoj doživljaj toga presudnog časa bio samo racionalan. Ne! Tvoja je presveta volja bila prenapregnuta, Tvoje je srce buktjelo od ljubavi, Tvoja je mašta bila neobično živa; a poradi blaženoga gledanja nijedan kutić povjesnice čovječanstva nije izbjegao Tvome oku.

QUI PRIDIE QUAM PATERETUR ...

Bila bi bez sumnje preuzetnost, ako bi tkogod sebi umišljao, da može proniknuti dubine bogočovječanskog života Velikoga Svećenika Novoga Zavjeta. Čovjek, doduše, analogno spoznaje metafizičku stvarnost, ali za spoznaju Božjega Bića u sebi nama jednostavno nedostaju analogati.

Ipak nam je dopušteno prisloniti duh o tu uzvišenu stvarnost i slušati kucaje Presvetoga Srca, u predvečerje onoga dana, kad je umrlo od ljubavi; slušati i ponizno gonetati, ne

bismo li i sami posvojili ritam, kojim je nečujno šumila Krv Onoga, za koga je Evanđelista — i opet škrto, kao usput — napisao: In finem dilexit eos . . .

Posljednje sjeme je palo na kamen farizejskog srca.
Sutradan će kamen taj tvrdi pasti nà glavu meni.
Trideset i tri ljeta krvarile noge su moje,
I sad se pridružujem vama, proroci ubijeni!

Gledam Vas, povorko duga, u stoljećâ turobnu tijeku:
Predane samožrtve u raljama okrutnih zvijeri:
Gdje jedne kamenjem hrane, a drugima glave sijeku
Na želju bludničkih kćeri . . .

Šûtite šutnjom dubokom. No riječi izrečene
Zvone ko fanfara bojna i zovu na osvetni boj.
Dok poplava tople krvi bezdušno prolivene
Pomamno poput bujìce šumi k Matici Golgotskoj.

Trideset srebrnjákâ u kesi Judinoj zvoni,
Njegove odvratne usne izdajnički me ljube.
Bičevi opliću Tijelo. Bljuju se pogane psovke.
Smrt Velikog Zavodnika oglašuju vojničke trube.

Povorka grabi polako.
Teturam pod Teretom Teškim i poput crva gmižem.
S Tijela izmrcvarena odjeća iskidana.
Iznemogao ležim, opružen grubim križem.

Reski udarci čekića. A vene ispijene
Probija britki oštrac čavala.
I već se zanjihao Križ, a mene ogrlila mučke
Patnja. Ta pratilja moja od Betlehemskih Jasala.

Doći će rimski vojnik, obòružan sulicom oštrom
(Zastat će Vremena Korak u taj gorki trenutak!),
Svojom ravnodušnom gestom prepunit Čašu će Bola:
I moje će Srce postat Krvi Neiscrpni Vrutak.

Umrijeti moje će Tijelo. Razliti moja se Krv,
Ali gorjet će vazda žrtva moga raspeća:
Bogatstvo ovoga časa né zgazi prolaznost sura:
U vječnost ovog trenutka zgrćem sva tisućljeća:

Miomirisa oblak nad Abelovim oltarom,
Poslušni blijesak noža nad glavom Jedinca Sina,
Pravednog Mojsija Ruke, I tajnog Salemskog Kralja
Prinos kruha i vina;

Razdrta srca majki s umorstva nevinčadi,
I siročadi vrisak, i svih hekatomba palež,
I potoke nevine krvi — sve Vrijeme i svu Vječnost
Ulijevam u ovaj Kalež!

Umrijeti Moje će Tijelo... raspršiti Moja se Krv...
Ali nad mojom smrću Vremena Korak će stati,
Te gdje god se svijetom pronese ovih Riječi šapat
Grumeni razlite Krvi dovijeka ondje će kapat:
Prolijevanjem Kaleža ovog vječno ću umirati!...

Odlazi rimski vojnik naòružan sulicom britkom...

I Kukavni Sudac se smiruje. A zaslijepljeni sinedrij
U bezumnom triumfu o sramotnoj smrti zbori.
No porazna vijest stražárâ! — Tà tko će da da usmrti Srce,
Koje Životom žubori!?...

Život... O, bezmjerno More Mrtvacâ!
Gdje li su Žalosne Majke, što će Vas oplakivat?
Život!... O, umirat Moje će Tijelo, razlijevati Moja se Krv:
Kaležem svoje Smrti ja ću Vas uskrisivat!

O Usmrćeno Tijelo, o raspršena Krvi!
O Tajanstvena Silo, koja preporađaš svijet!
Blagoslovljena Patnjo, što me ko crva smrvi!
Blagoslovljeni Križu — o krila za pobjedni let!

Gle, kako poskakuje Globus, kružeći svojom putanjom,
Optočen grimiznim plaštem, što Krv mu ga moja satka.
A nad njim, ko preslavni barjak, Drvo Sramote lepršа...
Oče moj, nek Ti je slava! Tvoja je volja divna:
U Tajni Kaleža Ovog i gorkost postaje slatka!!!...

SLOBODA SAVJESTI

U nedjelju 13. siječnja o. g. kardinal Bea je održao govor na univerzitetu Pro Deo u Rimu pred sakupljenim predstavnicima katoličkih, protestantskih, budističkih, taoističkih, židovskih i muslimanskih religija. Donosimo ga prema Inform. cath. intern. 1. II 1963, 1—2.

Polazeći od slavne izreke starog latinskog pjesnika: trahit sua quemque voluptas, sv. Augustin kaže zgodno kako to on umije: »Ako osjetila imaju svoje užitke, zašto da i duh nema svojih?« i nastavlja: »Što ljudski duh više želi nego istinu?«

Ali preko kojih li sve zavoja i okuka ne prelazi ova veličanstvena i tako duboka težnja čovjeka! Kako li mučno ona traži istinu!

Netko mi je pričao da je neki vlasnik jednog skromnog poduzeća kazao u intimnom razgovoru s nekim svećenikom: »Vidite, oče, ja zamišljam da je filozofija nešto kao patologija misli.«

Doista, to nije baš tako, ali treba priznati: povijest filozofije pruža često puta ovu tragičnu impresiju.

Zašto se čudimo što su ljubav za istinom i traženje istine u povijesti bile više puta i još su uvijek i uvijek izvor svađa, opozicija, uvreda a ponekad dapače i vrlo bolnih i strašnih borba čovjeka protiv čovjeka?

Ima ljudi koji na pr. poistovjetuju istinu sa svojom mišlju. Trebalo bi se naprotiv znati postaviti na položaj drugih, t. j. razumjeti drugo stanovište i staviti se na onu točku koje se drugi drži i odakle on promatra stvari. Trebali bi također uvidjeti da stvarnost ima tisuću različitih aspekata, tisuću različitih strana, premda spoznaju svakog čovjeka, baš kad je on vrlo darovit i inteligentan, razumije tek netko ili nekolicina.

Jasno je da mi ne želimo postupati kao onaj sudac starih vremena, koji je sjedio na sudištu i u parnici povlađivao sad jednoj sad drugoj strani. Kad odjednom njegovo malo dijete koje se igralo do njegovih nogu — lijepih li dana patrijarhata! — prozbori dobroćudno: »Tata, nije moguće da obojica imaju pravo!«, otac odvrati mirno: »I ti također imaš pravo«.

Zaista se ne radi o takvom postupku. Ali radi se o ljubavi za istinom koja je ozbiljna i koja obvezuje a to je ona ljubav koja nas obvezuje da čuvamo prisebnost u granicama naše spoznaje i da osim toga upoznamo onu stranu istine, koju drugi

gledaju a da pri tom ne zaniječemo ono što mi sami držimo o istini.

Ne radi se također o tom da se u ime poštivanja stanovišta drugih sve nivelira (tj. izjednači istina i zabluda), smatrajući da su sve tvrdnje — kako se nekada prosto kaže — jednako istinite i jednako lažne.

Ovo stanovište je osobito važno u današnjem svijetu u kojemu smo okruženi pravim kaosom ideja, gdje je dapače i zdrava odlučnost u obrani istine bilo čisto ljudske bilo vjerske često zaražena tvrdokornim fanatizmom koji kao takav treba odbaciti.

Sigurno je da moderni čovjek žeđa za stalnošću, sigurnošću i jasnim spoznajama. Ali sama ispravna ljubav za istinom traži od nas da je upoznamo svagdje gdje je susretnemo pa s koje god strane ona dolazila, i da se potrudimo saslušati glas istine odakle god se on pojavi. Poteškoće i nerazumijevanja dolaze također i odatle što je istinu teško tumačiti ljudskim jezikom. Ipak tu ima bez sumnje jedan veličanstveni Stvoriteljev dar koji nam daje mogućnost da otvorimo svoju dušu drugima, da međusobno izmijenimo duhovna dobra i spoznaju koju mi sami posjedujemo. Odatle se međutim rađa tisuću nesporazuma. Što više nesporazumi postoje čak i na vjerskom području.

Poznato je da je katolička Crkva konservativnija kad su u pitanju formule u kojima je sakupljena njena doktrinalna baština. Zbog toga je sv. Otac osobno izložio u tako svečanom času otvora koncila da danas treba proklamirati istinu kojoj je Crkva čuvarica, u novom ruhu, tj. u rječniku današnjeg čovjeka koji on jedino razumije.

Sv. Otac je za to naveo ovaj razlog: jedno je ideja neke stvari a drugo je njezin konkretni izražaj. Čuvajući dakle vjerno čistu istinu možemo je izraziti sad na jedan sad na drugi način prema mentalitetu i rječniku ljudi.

Jedno drugo skretanje od ljubavi prema istini nalazimo u bolnim vjerskim ratovima kada se naime u ime istine pokušalo silom nametnuti drugima određeno uvjerenje, gazeći tako slobodu čovjeka.

Ova sloboda naglašava pravo čovjeka da slobodno odlučuje o svom vlastitom udesu, prema svojoj savjesti. Iz ove slobode se rađa dužnost i pravo čovjeka da slijedi svoju vlastitu savjest; pravo i dužnost kojima odgovara dužnost pojedinca i zajednice da poštuju ovu slobodu i ovo slobodno odlu-

čivanje. Znajte da je Tajništvo za ujedinjenje kršćana spremilo shemu o ovoj temi da je predloži koncilu.

Onome koji bi na ovo htio prigovoriti da zabluda nema prava opstojati, dovoljno je odgovoriti da je zabluda nešto apstraktna i da s toga nije objekt prava, ali čovjek to jest, makar se on nepopravljivo varao. Čovjek ima dužnost i pravo slijediti svoju savjest i isto tako pravo da ovu njegovu neovisnost svi drugi poštuju.

Najbolji put da se izbjegne nesporazum je ljubav prema istini i ljubav prema bližnjemu, tj. osobi. Kad se ove dvije ljubavi združe one su u stanju ujediniti ljude i stvoriti divan sklad. Sva je poteškoća u tome: kako skladno povezati dvije težnje, dati svakoj svoje mjesto i svoju važnost a da se pri tom ne zaniječe jedna u korist druge.

Čežnja za istinom bez ljubavi postaje nesnošljiva i odvratna. Ljubav je bez istine slijepa i ne može trajati. Jedan istaknuti protestantski pisac kaže (pretpostavljajući kršćansku nauku o istočnom grijehu) da je jedna od najkobnijih posljedica istočnog grijeha upravo sposobnost čovjeka da može rastaviti istinu od ljubavi.

Ostaje nam dakle, da uvijek sve više i više nastojimo nanovo ispravljati ovaj tragični nered koji postoji u našoj naravi.

SVETI GRAD
(4. nedjelja korizme)

»Veseli se Jeruzaleme! Okupite se svi koji ga ljubite! Radujte se u veselju koji ste bili žalosni! Kličite od radosti i nasitite se od obilja vaše utjehe« (Ulaz).

Kakve li radosne pjesme usred korizmene ozbiljnosti! Crkva je ukrašena. Ugodno iznenađuje cvijeće koga zadugo nije bilo u kući Božjoj a ozbiljna ljubičasta boja misnog odijela ublažena je ljupkom ružičastom — to su isti znakovi blizine velikih misterija kao i na nedjelju »Radujte se«. Od prvih zvukova Ulazne pjesme prolazi kroz današnju liturgiju neki proljetni sjaj. Tekst pjesme nema dovoljno riječi da izrazi ushićenje a gotovo još veselije zvuči melodija. Tko je jednom čuo ovaj »VESELI SE« ne može ga zaboraviti a komu su nešto više poznate naše liturgijske pjesme on zna i zašto je to tako. A što nas posebno u ovoj Ulaznoj pjesmi u srce dira je uskrsno veselje njezinih prvih zvukova koji se na uskrsnom bdjenju

čivanje. Znajte da je Tajništvo za ujedinjenje kršćana spremilo shemu o ovoj temi da je predloži koncilu.

Onome koji bi na ovo htio prigovoriti da zabluda nema prava opstojati, dovoljno je odgovoriti da je zabluda nešto apstraktna i da s toga nije objekt prava, ali čovjek to jest, makar se on nepopravljivo varao. Čovjek ima dužnost i pravo slijediti svoju savjest i isto tako pravo da ovu njegovu neovisnost svi drugi poštuju.

Najbolji put da se izbjegne nesporazum je ljubav prema istini i ljubav prema bližnjemu, tj. osobi. Kad se ove dvije ljubavi združe one su u stanju ujediniti ljude i stvoriti divan sklad. Sva je poteškoća u tome: kako skladno povezati dvije težnje, dati svakoj svoje mjesto i svoju važnost a da se pri tom ne zaniječe jedna u korist druge.

Čežnja za istinom bez ljubavi postaje nesnošljiva i odvratna. Ljubav je bez istine slijepa i ne može trajati. Jedan istaknuti protestantski pisac kaže (pretpostavljajući kršćansku nauku o istočnom grijehu) da je jedna od najkobnijih posljedica istočnog grijeha upravo sposobnost čovjeka da može rastaviti istinu od ljubavi.

Ostaje nam dakle, da uvijek sve više i više nastojimo nanovo ispravljati ovaj tragični nered koji postoji u našoj naravi.

SVETI GRAD
(4. nedjelja korizme)

»Veseli se Jeruzaleme! Okupite se svi koji ga ljubite! Radujte se u veselju koji ste bili žalosni! Kličite od radosti i nasitite se od obilja vaše utjehe« (Ulaz).

Kakve li radosne pjesme usred korizmene ozbiljnosti! Crkva je ukrašena. Ugodno iznenađuje cvijeće koga zadugo nije bilo u kući Božjoj a ozbiljna ljubičasta boja misnog odijela ublažena je ljupkom ružičastom — to su isti znakovi blizine velikih misterija kao i na nedjelju »Radujte se«. Od prvih zvukova Ulazne pjesme prolazi kroz današnju liturgiju neki proljetni sjaj. Tekst pjesme nema dovoljno riječi da izrazi ushićenje a gotovo još veselije zvuči melodija. Tko je jednom čuo ovaj »VESELI SE« ne može ga zaboraviti a komu su nešto više poznate naše liturgijske pjesme on zna i zašto je to tako. A što nas posebno u ovoj Ulaznoj pjesmi u srce dira je uskrsno veselje njezinih prvih zvukova koji se na uskrsnom bdjenju

ponavljaju kao završni motiv prvog Aleluja. To je veselje slično veselju otkupljenog čovjeka koji zaplakan jedva može vjerovati u stvarnost svoga spasenja — tako ga neočekivano zahvaća u bijedi njegovih grijeha i poninženju njegove pokore. Već kod »DANAS« Božićnog bdjenja na to smo gledali. I ako je to »DANAS« bilo cvjetanje, to nam s »VESELI SE« pada u naručaj prvi rani plod uskrsnog spasenja koji nam je od tada sazrio i mi osjećamo da božično »DANAS« ne bi ništa značilo bez uskrsnog »VESELI SE« koje ga upotpunjuje.

S ovim »VESELI SE« već danas nam sjaji blistavilo uskrsnuća i u tom jednom izrazu sakupljen je sav čar ove uskrsne predigre. Iz pjesama i iz čitanja iskrsava blještavi Jeruzalem, Sion. Jeruzalemu je upravljen poziv. Jeruzalem je svjetli razlog veselja! Jeruzalem, sveti grad!

Mi smo na putu kroz korizmenu pustinju. U molitvi i postu činimo pokoru za svoje grijehe. Crkva se čisti i pripravlja za blagdan Pashe svoga Gospodina. Poput pripravnika na krštenje i pokornika starih vremena ide Crkva zajedno sa svojom djecom ususret pravoj obnovi i uskrsnuću u Kristu. Tihi put u postu i molitvi za nju je simbol cijelog zemaljskog putovanja. Danas na polovini puta pozivlje je Gospodin da prestane s mučnom pokorom i čišćenjem i da podigne pogled prema istoku. On čini da Crkvi koja putuje zasja rumenilo obećanja. Za časak kupa ona izmoreni pogled u novom svjetlu i promatra cilj dugog, mučnog putovanja: sveti grad Jeruzalem koji je simbol blizog uskrsnog veselja, obećanje svršetka i blaženstvo prekogrobnog života. — —

O židovskom Jeruzalemu pjevao je Izaija pjesmu koja nas uvodi u današnju Misu: »Veseli se, Jeruzaleme!« Ali taj se Jeruzalem iznevjerio Gospodinu i zaboravio da je on izabrani grad. Svjetlo je došlo, a Jeruzalem je ostao u tami. Radost je došla, a Jeruzalem je ostao u žalosti. Gospodin je došao u svoj grad, a kći ga Sionska nije upoznala. Okovima zakonskih propisa sputali su farizeji sveti grad. Krist je došao da donese slobodu ljubavi, ali Jeruzalem je radije pristao da ga ljudi zarobe, nego da ga Bog oslobodi. Kći Sionska je postala ropkinjom koja robuje sa svojom djecom (Posl.) što su razapela onoga koji ih je htio otkupiti za Božje posinaštvo (Posl.). Stoga je na nevjerni grad došla Božja srdžba i on je poput Agare, Abrahamove sluškinje, odgurnut ispred Gospodnjeg lica. Grad je postao pustinjom i nijedno njegovo dijete ne može biti baštinik s Kristom, sinom obećanja.

Ali Bog koji po svojoj volji izabire i odbacuje izabrao je novi Jeruzalem za svoj sveti grad i za prebivalište svoje ljubavi na zemlji. Svoju ljubav prelio je on na izabrane i predao ih kao dar ljubljenom Sinu poslije čega je On večernju žrtvu križa primio za otkupljenje svijeta. To je uistinu sveti i jedini Jeruzalem: Kći Božja i Zaručnica njegova Sina. Odvijeka je u zamisli Božje ljubavi bila slika ovoga grada: »... ONAJ JERUZALEM ŠTO JE GORE ...« (Posl.). Odozgo »s neba, od Boga« gleda pisac Otkrivenja »sveti grad Novi Jeruzalem gdje silazi kao zaručnica koja se ukrasila za zaručnika svoga« (Otkr 21,2). Odozgo dolazi on kao slobodna kći Božja. On je »slobodan« od rođenja, pretstavljen u Sari, Abrahamovoj ženi, koja je rodila sina i baštinika obećanja.

Grad-Zaručnica se pokazala ovom svijetu kad se Sin Božji rodio kao čovjek. Na kvatrenu adventsku srijedu pokazuje nam se kao »kuća na gori«, sazidana na Kristu, pećini za stan narodima svijeta. Na blagdan Bogojavljenja gledali smo je kako se blista u sjaju nove zvijezde koja je zemaljskim kraljevima pokazala put k velikoj majci naroda — k Sionu. Gledali smo je kao kraljevsku zaručnicu uz Gospodara svijeta, zaručnicu koja je izišla iz Jordana očišćena u vodi koja je unaprijed označavala drugo krštenje u krvi i duhu. Blistava i lijepa izišla je iz kupelji Kristova boka i zaručila se s njim posvećenjem u svetoj svadbi. Iza toga smo uvijek iznova gledali njezinu sliku: nedavno na nedjelju preobraženja kad se ona za tren pokazala uz svog nebeskog Zaručnika u slavlju svog budućeg bivovanja i u simboličnim likovima zadnje nedjelje u kojima smo je prepoznali kao »uljem radosti« pomazanu i »životvornom vodom« opranu.

Ona je ta koja danas iskrsava pred nama kao »Jeruzalem odozgo«, novi grad Božji na nebu i na zemlji — grad i zaručnica Krista proslavljenog Gospoda. Svaka je stijena blistava, oprana njegovom krvlju, živi njegovom snagom. Grad je sazidan iz Kristova tijela i života kao što je u početku Gospodin Bog iz rebra što ga je uzeo Adamu stvorio ženu, Adamovu zaručnicu. »Krist je drugi Adam a rebro Kristovo je život Crkve« (Ambrozije). Snagom Kristovom živi grad, Kristova zaručnica. Ona je jedno tijelo i ljubi Krista Graditelja i život svoga tijela. Kao ljubljena žena, kao zaručnica i majka stoji ona uz Gospodina: »Ona je Eva, majka svih živih« (Ambrozije). Rođeni iz njegove krvi oni su slobodni sinovi Božji, novi nebeski rod. Bili su robovi, djeca zemaljskog Jeruzalema. Krist

ih je otkupio i preporodio kao svoju braću i Očevu djecu. U ljubavi ih dariva slobodnoj majci i čini da stanuju u njezinu gradu, on, njezin Otkupitelj, Spasitelj njezina tijela.

To je Grad-Zaručnica koja nam se sve jasnije pokazuje u liturgijskom svetkovanju. Danas je pred nama kao Kristova Crkva, zajednica otkupljenih. Eklesia, pozvana iz naroda. Jeruzalem, naša mati! Mi smo njezina djeca, živo kamenje Grada-Zaručnice. Patnje ovoga vremena još će nas klesati i dotjerivati. Svaka se stijena mora glatko i ravno uzidati u nebesku građevinu da se ova na koncu vremena može pokazati u svečanom izgledu. Veličanstvena kao što je bila i kao što će biti živi ona već sada u Božjem Logosu. Veličanstvena u slavi svršetka vremena stoji ona i nama danas pred očima nanšega duha: »Gledaj ženu, majku svih, gledaj duhovni dom, gledaj grad koji vječno živi jer ne pozna smrti!« (Ambrozije). Djeca Sionska su prepuna utjehe i dovikuju jedni drugima »Veseli se, Jeruzaleme« jer svi su oni Jeruzalem, Crkva. Svaki krštenik je živa sveta stijena u svetom, slobodnom gradu. Oni su radosni jer im je na krštenju kazano: »Idemo u kuću Gospodnju« (Psalam današnje Mise).

Tko je u Gospodnjem gradu taj živi u Bogu i diše slobodno; s njega je dignuto Kainovo prokletstvo. Zaštićen je i slobodan koji stanuje u Sionu jer je »grad naše snage Sion, Spasitelj mu je postavljen kao zid i predziđe« (Iz 26,1). Bog i grad su jedno. »Ne će se pokolebati dovijeka tko prebiva u Jeruzalemu. Kao što gore okružuju Jeruzalem tako okružuje Gospodin narod svoj odsada i dovijeka« (Zavlaka). »Jeruzaleme, dobro zidani grade, u tebi je sve čvrsto povezano« (Prič.).

»Neka bude mir u utvrdama tvojim i obilje u tvojim kulama« (Na step.). Bog je snaga i punoća grada. Svetom hranom koje ne može nestati hrane se svi koji u gradu stanuju. Unutar gradskih zidina nalazi se polje koje rađa stostrukim plodom: po Kristu čudesno pretvorenim kruhom. U misnom Evanđelju hrana je obećana po čudu umnoženja kruha. Krist je kruh svojima, kruh koji se ne oduzimlje. Po njemu je grad postao njivom što daje hranu. U tom gradu nitko ne gladuje. Makar u ovom vremenu i umro od gladi, tijelo njegova uskrsnuća živjet će od besmrtnog kruha. »Hvalite Gospodina: on je dobar!... Što god hoće to čini na nebu i na zemlji« (Prik.) pjeva Prikazna pjesma promatrajući to čudo a kao Prikazna pjesma ona je ujedno zavjet Gospodinu i njegovu gradu, zavjet

u kojem je izražena čvrsta volja: ugraditi se i povećati snagu i ljepotu grada.

Grad prepun hrane nije nikakva buduća slika. Gozba se sprema svakog dana. Danas, baš ovog časa smo mi pozvani. Usred grada je podignut stol i Gospodin dijeli hranu — to je on sam. U radosti gozbe, zahvaćeni i okrijepljeni utjehom milosti odahnjujemo od velike žalosti u koju nas je bacilo naše grešno vladanje. Dobar je Bog! Na polovici puta nas jača slikom grada i svojim svetim stolom da postojano koracamo putem boli sve dok nas grad zauvijek ne primi na svoja vrata. Žalosti više nema. Kruh pomirenja počiva kao žrtva na oltaru: to je gozba i hrana za izabrane sionske građane. »Tamo se penju plemena, plemena Gospodnja da slave ime Gospodnje« (Prič.). Danas kad dolazimo on je kruh za utaženje gladi ali u vječnosti će pogled na nj osvježivati sve građane nebeskog grada.

Promatranjem ovih slika koje u misteriju postaju stvarnost u nama bubri eshatološka čežnja. Mi smo na putu k vječnom Uskrsu, k nebeskom Jeruzalemu. Njegov sjaj počiva već u misnim pjesmama. Jeruzalem više nije daleko. Vjerna nada daje polet koracima i baš danas ona je sigurnija nego ikada. Pred vratima je Muka Gospodinova, svetkovanje njegove smrti i uskrsnuća. Sad on u svojoj krvi zida grad.

A mi? Mi kličemo i molimo: »Dođi Gospodine Isuse, usavrši ovu Ženu, sazidaj ovaj grad! A neka dođe i tvoj Sluga jer ja vjerujem tebi koji govoriš: „On će mi sazidati grad"« (Ambrozije). Zovemo Boga i očekujemo slugu Gospodnjega, trpećeg i umirućeg Graditelja grada. Mi, njegovom krvlju otkupljene i očišćene stijene uzidavamo se po poslušnosti, ljubavi i predanju u taj grad i puni smo radosti. Ta mi više nismo na putu. MI SMO U GRADU. Danas ili sutra pasti će granica vremena i mi ćemo s ljubljenim gradom ući u nebesku stvarnost. Narodi, kraljevstva i gradovi propadaju — sveti Božji grad ostaje dovijeka. »Evo stana Božjeg među ljudima i on će stanovati s njima! . . . Smrti više ne će biti; ne će više biti ni tuge, ni jauka, ni boli jer ovo prijašnje prođe . . . Gradu ne treba sunca ni mjeseca da svjetle u njemu, jer ga je rasvijetlila slava Božja, a Janje mu je svjetiljka« (Otkr 21, 3, 4, 23).

EMILIJANA LOEHR

VELIKI SVEĆENIK I VJEČNO OTKUPLJENJE
(Poslanica na nedjelju Muke)

U prvom dijelu poslanice Hebrejima pisac je iznio nadmoćnost vrhovnog Kristova svećeništva nad starozavjetnim svećenicima. Od gl. 9 pa dalje ističe žrtvu Novoga Zavjeta nad žrtvama St. Zavjeta. Obraćenici od židovstva još su mogli motriti hram s njegovim svećenicima i s njegovim žrtvama, i to im je moglo biti prigodom da ponovo prigrle zajednicu iz koje su prešli u Kristovu mladu zajednicu, tj. sv. Crkvu. Baš zato ih pisac upozorava da je Jeruzalemski hram reprodukcija svetoga šatora što su ga Izraelci imali u pustinji, a taj je bio učinjen radom ljudskih ruku. Tom šatoru sv. pisac stavlja nasuprot drugi šator, koji nije učinjen čovjekovom rukom, čak ne stoji na zemlji (8,4) već na samom nebu (9,4). U tom šatoru vrši svoje bagoslužje Isus Krist kao veliki svećenik.

Pa ako pisac Mojsijev šator nazivlje »kozmičkim svetištem« (9,1) oslanjajući se pri tom na semitsko poimanje, prema kojem je zemlja ogledalo neba, što onda kazati o nebeskom šatoru, nebeskom svetištu? Mojsijev je šator kozmičko svetište, jer je on po mišljenju mnogih (Josip Flavije, Origen, sv. Jeronim, Grgur Nazijazenski) sa svim svojim dijelovima odražavao čitav svemir. Još više treba reći o nebeskom šatoru.

Hbr. 9, 11—15

11 *A Krist je došao kao veliki svećenik budućih dobara kroz veći i savršeniji šator koji nije učinjen rukom, tj. koji nije od ovoga svijeta.*

12 *Niti je s krvlju jaraca i junaca nego svojom krvlju ušao jednom u svetinju i stekao vječno otkupljenje.*

13 *Jer ako krv jaraca i junaca i juničin pepeo škropljenjem okaljane posvećuje na izvanjsku čistoću,*

14 *koliko će više krv Krista koji je Duhom Svetim samoga sebe prikazao neokaljana Bogu, očistiti našu savjest od mrtvih djela da služimo Bogu živomu.*

15 *I zato je u Novomu Zavjetu posrednik da po smrti koju je podnio za otkup od prestupaka u prvom Zavjetu, prime vječnu baštinu oni koji su pozvani.*

U svetinju nad svetinjama Jeruzalemskog hrama ulazio je samo veliki svećenik i to samo jedamput u godini, tj. na veliki Dan pomirenja (Jomha-Kipur). Izlio bio sedam puta žrtvenu krv za grijehe iz neznanja koliko svoje toliko i svega

naroda. Svaki ulazak izvan ovog dana donosio je smrt (Ex 30,10; Lev 16,2, 14 sl.). Na to je već bio znak da pomirenje za grijehe nije bilo potpuno i cjelovito. Prinosi starozavjetnih žrtava nisu donosili nutarnje pomirenje savjesti; to je bilo samo izvanjsko očišćenje, vremenski ograničeno, očišćenje tijela. Kristova žrtva prinesena je jedamput i to s najvećim mogućim uspjehom; ona donosi pomirenje u čovjekovoj savjesti.

9,11 Materijalno svetište (svetinja) koje je služilo kao prelaz u svetište nad svetištima, bilo je prepreka da se stigne u pravo svetište nad svetištima, tj. u nebo. Prepreka je dignuta, prelaz je slobodan. Mojsijev zakon i bogoštovlje, zakoni o jelima i piću, o raznim pranjima bili su nesavršene ustanove. Nisu iznutra mogle čovjeka opravdati, dati mu milost posvetnu. Trebalo ih je zamijeniti savršenijim bogoštovljem. Na pozornici se javlja Krist kao veliki svećenik budućih dobara. Ta buduća dobra su dobra mesijanskog vremena s čijim nastupom ukida se sadašnje vrijeme ekonomije St. Z. (9,9). Genomenos Vg prevodi s assistens. Što Isus Krist donosi, namijenjeno je za sasvim novo razdoblje. On je jedamput zauvijek učinio žrtveni ophod kroz svetište da stigne do svetišta nad svetištima. Tajanstveni šator o kojem je govor jest sveto Kristovo čovještvo koje je hipostatski sjedinjeno s božanskom Riječju. Po njemu je Krist ušao u svetište nad svetištima, tj. po svojoj muci i smrti i uznesenju stekao otkupljenje i slavu. Poslanica Hebrejima gleda Isusovu smrt na križu i Uznesenje na nebo skupa kao zajednički put Isusov u njegovu proslavu. To je ujedno put i naše proslave.

9,12 Žrtveni dar što ga je Spasitelj Isus prinio je njegova presv. Krv. Svojim dostojanstvom i svojim uspjehom ona se diže visoko iznad svih prinesenih žrtava u St. Zavjetu. S ovim dragocjenim darom ni izdaleka se ne mogu mjeriti zasluge krvi od zaklanih i žrtvovanih jaraca, junaca i drugih žrtvenih životinja. Prolivena Isusova Krv donijela je svim ljudima i svim vremenima nutarnje, duhovno opravdanje, vječno otkupljenje.

9,13 Ako se netko u St. Zavjetu dotakao mrtvaca i tim postao nečistim, da ponovo postane čist, vršio se nad njim poseban obred. Izvan šatora spalili bi crvenu kravu i s njezinim pepelom koji su pomiješali s vodom oškropili bi grješnika (Num 19). Mnogo više možemo kazati o vrijednosti Kristove žrtve. Kristova prolivena Krv čisti našu savjest od mrtvih

djela. Ono što je kazao sv. Jakov o vjeri bez dobrih djela' (2,26), to o vdje ističe sv. pisac o djelima bez vjere u Krista. Ni u jednom ni u drugom slučaju nema opravdanja, milosti posvetne u duši. Vjerom u Krista obavljana djela čovjeka čiste u savjesti. Čovjek postaje slobodan da služi Bogu živomu. Kolike li opreke: Mrtva djela — služba živomu Bogu!

9,14 Krist je prinio žrtvu za otkup svih potaknut Duhom Svetim koji je zajednički Duh njegov i Očev. I ako su žrtvene životinje u St. Zavjetu morale biti bez ikakve mane, to se još više mora reći za Krista da je iznad svake mjere čist i neokaljan (amomos). Stoga je i uspjeh njegove žrtve veći, tj. olakšanje savjesti, očišćenje od grijeha, osposobljenje za vršenje kreposnih djela.

9,15 Neovisno o svećenstvu Izraelci su imali tri vrste posrednika: proroke, anđele i Mojsija. O njima je bio govor u prvom dijelu poslanice. Ovdje sv. pisac naglašava da je Isus Krist predstavnik Božjega naroda onako kako je Mojsije bio predstavnik izraelskog naroda kad je sklapao i ratificirao ugovor s Bogom. Diatheke u grčkom znači i ugovor i oporuka, no ugovor-oporuka ne vrijedi dok je na životu onaj koji čini oporuku. On treba da prije umre, da oporuka postane pravomoćnom. To je Isus navijestio na Zadnjoj Večeri a malo zatim je uslijedila sama smrt božanskog oporučitelja. Svi ljudi imaju sada pravo na svoj baštinski dio. Izraelci su dobili u posjed pojedine dijelove u kanaanskoj zemlji, a naša je baština u nebu. To će biti vječna baština.

Žrtva što je spominjemo u nedjelju Muke znači naše oslobođenje od St. Zavjeta a također ispunjenje svih tipova o kojima govori St. Zavjet. (R. Knox). Prošlost je mrtva. Puca zora sretne budućnosti i to bez kraja i konca. Baštinske dijelove dobili smo oporukom najdragocjenije vrste. Oporuka je to dobrog umirućeg oca.

O. FRANJO CAREV

VITAM RESURGENDO REPARAVIT
(Iz velikonočnega slavospeva)

Vsebina: Za kaj gre? Kristus v mesu. Kristus v slavi. Kristus v liturgiji. Pastoralni problemi: češčenje sv. R. t.; umetnost.

djela. Ono što je kazao sv. Jakov o vjeri bez dobrih djela" (2,26), to o vdje ističe sv. pisac o djelima bez vjere u Krista. Ni u jednom ni u drugom slučaju nema opravdanja, milosti posvetne u duši. Vjerom u Krista obavljana djela čovjeka čiste u savjesti. Čovjek postaje slobodan da služi Bogu živomu. Kolike li opreke: Mrtva djela — služba živomu Bogu!

9,14 Krist je prinio žrtvu za otkup svih potaknut Duhom Svetim koji je zajednički Duh njegov i Očev. I ako su žrtvene životinje u St. Zavjetu morale biti bez ikakve mane, to se još više mora reći za Krista da je iznad svake mjere čist i neokaljan (amomos). Stoga je i uspjeh njegove žrtve veći, tj. olakšanje savjesti, očišćenje od grijeha, osposobljenje za vršenje kreposnih djela.

9,15 Neovisno o svećenstvu Izraelci su imali tri vrste posrednika: proroke, anđele i Mojsija. O njima je bio govor u prvom dijelu poslanice. Ovdje sv. pisac naglašava da je Isus Krist predstavnik Božjega naroda onako kako je Mojsije bio predstavnik izraelskog naroda kad je sklapao i ratificirao ugovor s Bogom. Diatheke u grčkom znači i ugovor i oporuka, no ugovor-oporuka ne vrijedi dok je na životu onaj koji čini oporuku. On treba da prije umre, da oporuka postane pravomoćnom. To je Isus navijestio na Zadnjoj Večeri a malo zatim je uslijedila sama smrt božanskog oporučitelja. Svi ljudi imaju sada pravo na svoj baštinski dio. Izraelci su dobili u posjed pojedine dijelove u kanaanskoj zemlji, a naša je baština u nebu. To će biti vječna baština.

Žrtva što je spominjemo u nedjelju Muke znači naše oslobođenje od St. Zavjeta a također ispunjenje svih tipova o kojima govori St. Zavjet. (R. Knox). Prošlost je mrtva. Puca zora sretne budućnosti i to bez kraja i konca. Baštinske dijelove dobili smo oporukom najdragocjenije vrste. Oporuka je to dobrog umirućeg oca.

O. FRANJO CAREV

VITAM RESURGENDO REPARAVIT
(Iz velikonočnega slavospeva)

Vsebina: Za kaj gre? Kristus v mesu. Kristus v slavi. Kristus v liturgiji. Pastoralni problemi: češčenje sv. R. t.; umetnost.

ZA KAJ GRE

1. Čudež je pojav v vidni naravi. Z njim dokazujemo obstoj nadnaravnega sveta iz bivanje Boga. Jezusovi čudeži posebej dokazujejo njegovo božanstvo in resničnost njegovega nauka. Pomen čudežev je torej v prvi vrsti apologetičen.

Posebno mesto v vrsti Jezusovih čudežev ima njegovo vstajenje od mrtvih. »Če pa Kristus ni vstal, je prazna vaša vera« (1 Kor 15,17). Z njim so apostoli dokazovali resničnost krščanstva. Prav tudi teologija v zadnjih stoletjih. Vendar novozavezni spisi in liturgija v svojih velikonočnih tekstih pričajo, da z apologetiko ni izčrpan ves pomen Gospodovega vstajenja.

2. Novejši teologi, tuji in domači, gledajo na Gospodovo vstajenje tudi s soteriološkega vidika. (Prim. dr. A. Strlè, Kristologija in soteriologija, 111. oddelek, Ljubljana 1962, str. 198. Podobno v članku: Dogmatična teologija v službi človeka v Zborniku teološke fakultete, Ljubljana 1962, str. 143 in sl.)

KRISTUS V MESU

1. Drevo življenja, o katerem nam pripoveduje Geneza, je nekakšna upodobitev obljube, da človek ne bo umrl, če bo ostal Bogu zvest. (Prim. 1 Mojz 2,9 in zraven spadajočo opombo 8 pod črto u novem prevodu.) Po kratki preskušnji v raju naj bi prešel v večno življenje. Človek, žal, preskušnje ni prestal. Dal se je zapeljati v greh. Za grehom je prišla kazen, duhovna in telesna smrt. »Po nepokorščini enega človeka je množica postala grešna« (Rimlj 5,19). Tako označuje duhovno smrt kot posledico izvirnega greha apostol narodov. Geneza pa napoveduje človeku trpljenje in telesno smrt: »Zemlja ti bo rodila trnje in osat. Prah si in v prah se boš povrnil«. Človeška narava, ki je iz Božjih rok prišla sveta in tudi telesno neumrljiva, je po prvem grehu postala grešljiva, trpljiva in umrljiva. Človeka s tako naravo sv. pismo imenuje »caro«-meso, npr. »meso je dih, ki odhaja im se na vrača« (Ps. 77,39). Trpljenje in smrt sta tako postala človeku stalna spremljevavca na njegovi zemeljski poti, nujnost, kateri ne more ubežati, del njegove narave.

2. Kljub padcu Bog človeka ni hotel in noče zavreči. Človek naj pride k Bogu, toda po daljši poti, preko trpljenja in smrti. Da bi pa ne zgrešil tudi te svoje poti, je Bog sklenil človeku poslati Odrešenika v osebi svojega edinorojenega Sina. Ta naj se učloveči. Postane naj »caro«. Privzame naj si človeško naravo, kakor jo imajo vsi Adamovi potomci z edino izjemo grešljivosti.

Izvedbo tega božjega načrta sv. pismo formulira takole: »Beseda je meso postala« (Jan 1,14); ali: »Bil je v Božji podobi, pa je sam sebe izničil, podobo hlapca nase vzel, postal podoben ljudem in bil po zunanjosti kakor človek. Ponižal se je in je bil pokoren do smrti, smrti na križu« (Flp 2, 6—8). Liturgija pa takole: »Ut carne carnem liberans, ne perderet, quos condidit« — da z mesom rešil bi meso, otel bi, kar ustvaril je« (hymnus ad laudes in festo Nativ. Dom). Teologija končno, oprta na sv. pismo, vidi v Jezusovi smrti daritev, katero je učlovečeni Božji Sin opravil za greh sveta.

»Caro« je torej v Adamovih otrocih posledica izvirnega greha, v Božjem Sinu pa sredstvo, s katerim nas je hotel odrešiti.

KRISTUS V SLAVI

1. Božji Sin je v svoji človeški naravi trpel in umrl. Bil je tudi pokopan. Bogu je bila njegova daritev všeč in jo je sprejel. Zato ga je poveličal. Tretji dan ga je po Sv. Duhu obudil in Jezus je v svojem mesu vstal od mrtvih. Jezus je tako kot prvi v sebi doživel dramo odrešenja, kot prvi je šel s svojim mesom skozi trpljenje in smrt v poveličanje. Terminus za Jezusov prehod iz smrti v življenje je »pascha« ali »paschale mysterium«, velikonočna skrivnost.

2. Okvir tega članka presega, da bi dokazovali zgodovinsko verodostojnost Jezusovega vstajenja. Samo mimogrede omenjamo, da vstajenje ni privid bolestnih živcev, pač pa izpričan zgodovinski dogodek. Vstalega Jezusa so videli vsi apostoli brez izjeme. Tomaž se ga je tudi dotaknil. Videli so ga dalje sv. Štefan, diakon prve Cerkve; farizej Savel, ki je po srečanju z njim postal njegov največji apostol. Videli so ga še mnogi drugi, 500 bratov hkrati.

3. Po biblični terminologiji je vstali Kristus »gloriosus« — poveličan. »Vidimus gloriam ejus — videli smo njegovo

slavo, polno milosti in resnice« (Jan, 1,14). Po isti termonologiji je tudi »exaltatus« — povišan. »Propterea Deus exaltavit illum« (Flp, 2, 9). Poveličano Gospodovo telo ni podvrženo zakonom nepoveličane snovne narave, niti ni vezano na čas in prostor, čeprav je še ostalo resnično telo. Zaradi svoje poduhovljenosti virtualno napolnjuje ves čas in ves prostor čeprav ni vsepričujoče. Sv. Štefan ga vidi v nebesih stati na Božji desnici, sv. Pavel ga sliši na cesti, ko jezdi iz Jeruzalema v Damask, sv. Marjeta Alacoque, ko moli pred tabernakljem ga zagleda s prebodenim srcem. Predvsem pa Gospod v svoji poveličani človeški naravi ne umrje več, smrt nad njim ne gospoduje, pač pa je on Zmagavel nad smrtjo.

4. Kristus je na svojem poveličanem telesu ohranil znake trpljenja in smrti na križu: rane na rokah in nogah in na srcu. Tudi te so poveličane, »vulnera gloriosa« jih imenuje velikonočna liturgija. Poveličani Kristus živi tudi v sv. R. t. Pod ločenima podobama kruha in vina ponavzočuje svojo smrt na križu, kar je dokaz, da je Kristus vedno isti, včeraj, danes in na veke, in da pravzaprav ni razlike med zgodovinskim in poveličanim Kristusom. Trpljenje in smrt sta sicer zgodovinsko minila, a poveličani Kristus ostane vekomaj zaznamovan z daritveno smrtjo.

5. Biblija daje vstalemu Jezusu naslove, ki niso samo lepo doneče besede, pač pa v bibličnem smislu tudi pomenijo, kar izražajo. Vstali ima naslov: mogočni Sin božji in Gospod (Kyrios, Flp 2, 11 in Rimlj 1, 4) v nasprotju s svojim prejšnjim »mesenim« stanjem. Vstali Kristus je začel izvrševati svojo nalogo v zgodovini človeštva in ima univerzalno in absolutno gospostvo nad vsem stvarstvom: nad svetom, nad prostorom in časom, nad človeštvom, nad naravnimi in angelskimi silami.

Vstali Kristus ima naslov: veliki in večni duhovnik po Melkizedekovem redu in srednik med Bogom in ljudmi (Hebr 5, 9 in 1 Tim 2, 5—6). Vstali Kristus opravlja duhovniško službo v nebesih in na zemlji. Kot Bog-človek posreduje v dve smeri: po njem se Bog obrača k ljudem in ljudje k Bogu. Zdi se, da je Jezusova sredniška služba, ki je bila v dneh prvega krščanstva v zavesti krščanskih vernikov zelo živa, v naših dneh močno obledela. Liturgična obnova si prizadeva, da bi to popravila. Kristjani naj bi znova doumeli pomen formule, ki jo v liturgiji tolikokrat slišijo: per Dominum nostrum Jesum Christum; per ipsum Deo Patri . . . omnis honor et gloria.

Vstali Kristus se končno imenuje: »glava Cerkve«, »drugi Adam«, »oživljajoč duh«, »začetnik življenja«) prim. Ef 1, 19—23, 1 Kor 15, 45, Apd 3, 14). Posebno pomembni so ti zadnji naslovi. Izražajo namreč, da je z vstajenjem kot zmagovitim zaključkom smrti na križu Kristus postal vir življenja, ki ga je zaslužil, da bi ga vsi imeli v izobilju (Jan 10, 10). Posta lje trta, ki daje živlejnje svojim mladikam. Gre za življenje, ki je v Očetu, zato tudi v Sinu, ki naj ga po svoji poveličani človeški naravi dalje posreduje vsem, ki se z njim poveže jo. To življenje najprej preobraža dušo, preko nje pa vse zemeljsko življenje. Poleg tega ima v sebi eshatologijške kali, kali splošnega preosbraženja in obnovitve ob koncu sveta. Ob teh resnicah šele razumemo Gospodove besede: »Kruh, ki ga bom jaz dal, je moje meso za življenje sveta. Ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega in pili njegove krvi, ne boste imeli življenja v sebi. Kdor je moje meso in pije mojo kri, ima večno življenje v sebi i njaz ga bom obudil posljednji dan« (Jan 6, 51—54). Poveličani Kristus, sam prenovljen v mesu, prenavlja vse, ki imajo z njim življenjski stik, in bo končno prenovil nebo in zemljo.

6. Iz tega je razvidno, kako daljnosežne posledice nosi v sebi paschale mysterium. Za Cerkev je upa polno znamenje obnove in trdno poroštvo zmage za vse, ki v življenju mistično odmirajo svojim nerednim željam ter z Gospodom združeni živijo trpijo in umirajo.

Gospod je s svojim vstajenjem obnovil življenje. Vitam resurgendo reparavit. Ne smemo pa pozabiti, da je poveličani Kristus zaznamovan z znamenji svojega trpljenja in smrti. Obnova se je torej že začela in se nadaljuje. Zaključila se bo ob paruziji.

KRISTUS V LITURGIJI

1. V ospredju pozornosti vsega cerkvenega življenja je že nekaj desetletij sem sv. liturgija. Ta pozornost ni prenehala ob napovedi 2. vatikanskega koncila. Med drugimi je bila ustanovljena posebna liturgična komisija, ki naj bi pripravila liturgični material, o katerem naj bi koncil razpravljal. Na koncilu so pred vsemi drugimi prišla na dnevni red liturgična vprašanja. Tem je koncil posvetil čez generalnih sej, kar je izredno mnogo in znamenje pozornosti, ki so jo tudi koncilski očetje posvetili liturgiji.

2. Zgodovinarji trdijo, da Cerkev naših dni živi v razmerah, ki so v marsičem podobne onim pred milanskim ediktom (1.313), ko je duhovno živela iz svoje liturgije in ni bila oprta na nobeno posvetno moč. Ta doba je najbolj slavna v zgodovini Cerkve in vzbuja zanimanje vseh časov. V teku stoletij pa se je morala Cerkev spoprijemati z vedno novimi problemi, zato so se stare resnice pozabile in staro življenje je zamrlo. Danes, v podobnih razmerah, pa spet sili na dan.

3. Sodobna obnova liturgije ima svoje korenine v resnicah sv. vere, ki so bile »pozabljene« pa so jih spet na »novo odkrili«. Brez teh resnic liturgične obnove ni. Če se pa kje pojavi, je seme vsejano na skalo, ki ob vlagi sicer bujno požene, a kmalu usahne, ker se ni zakoreninilo. Treba je torej, da se vrnemo k starim duhovnim osnovam, le tako bomo razumeli razloge za liturgično obnovo in njeno umestnost. Cilj liturgične obnove je v tem, da po njej ponovno vstopi v svet Kristus Odrešenik s svojo obnovitveno močjo.

4. Jasno je, da liturgija kljub svojim ceremonijam ni »ceremonial«. Morda je bila doslej res az koga je preveč podobna ceremonialu, ker je do najmanjših podrobnosti določala globino priklonov in držo rok. Vse to je bilo samo odmev časa, v katerem so podrobni predpisi nastali. Ti si bili do neke mere pri tako svetih dejanjih, ki imajo večkrat tudi značaj simbolov, potrebni, vendar pri tolikerih malenkostnih rubrikah je naravno, če se je pozornost pri liturgičnih akcijah od bistvenega obrnila k temu, kar je obrobnega pomena, in se danes, v slogu časa, vrača k bistvu stvari.

5. V moderni teologiji se je namreč marsikaj premaknilo. V poglobljenem študiju so teologi bolje doumeli Cerkev in sv. zakramente. Že sv. Ambrož je v njih gledal odsev Kristusovega obraza. Tudi novejši teologi gledajo v Cerkvi in njenih zakramentih poveličanega Kristusa, njegov paschale mysterium, njegovo dinamično moč. Van Roo, profesor na Gregoriani, npr. definira zakramente kot zunanje kultno dejanje, v katerem Kristus po Cerkvi in po delivcu kot prestavniku Cerkve ex opere operato znači in povzroča v primerno disponiranem človeku posvečenje, in sicer tako, da Kristus pri tem ponavzočuje misterije svojega mesa, svojega zemeljskega življenja, zlasti pa smrti in vstajenja. (Prim. Zbornik teol. fakultete, str. 148.). Svoj paschale mysterium Kristus ponavzočuje v vernikih, ki si krščeni in evharistično živijo.

6. Zdi se, da koncilski očetje izražajo isto misel, ko v proglasu vsem ljudem ob začetku koncila pravijo, da želijo sebe in svoje vernike tako obnoviti, da bo vsem zasijal ljubeznivi obraz Jezusa Kristusa. Taka obnova more priti samo iz obnovljene liturgije. Po besedah sv. Pija X. je samo v liturgiji mogoče zajeti Kristusovega duha, ker samo v njej pridemo v neposrednen, življenjski stik s poveličanim Kristusom, z njegovo močjo, ki vse prenavlja in obnavlja. Samo liturgija more človeku vtisniti Kristusov duhovni obraz.

PASTORALNI PROBLEMI

V zvezi s poglobljeno teologijo in liturgično obnovo se porajajo novi pastoralni problemi. O njih razprevljajo teologi, razpravljali so tudi koncilski očetje. Omenjajmo samo nekatere, ki so nekako bolj v zvezi z našim člankom.

1. **Češčenje sv. R. t.** a) Središče krščanske pobožnosti ostane tudi v novih časih zakrament sv. R. t., kakor Slovenci pomenljivo nazivamo zakrament evharistije. Skrivnost tega zakramenta je pač v navzočnosti Gospodove božje osebe, toda v ospredje stopa v naših dneh, kar izraža naš terminus, njegovo Telo, njegova človeška narava, ki nas je z njo odrešil in je, poveličana, za nas vir božjega življenja, oživljajoč duh.

b) Imamo ljudske pobožnosti, ki v njih častimo človeško naravo Gospodovo, med njimi trojne litanije: presv. Imena, presv. Srca in predragocene Krvi. To ljudsko pobožnost opravljamo navadno s svojimi verniki ob nedeljah pri popoldanski službi božji. Te se udeležuje relativno malo ljudi, vendar bi bilo za globlje spoznanje Zveličarjeve osebe naših vernikov zelo koristno, ako bi pristojna cerkvena oblast imenovane litanije obogatila z invokacijami, ki so bibličnega izvora, pa so nekako bolj v skladu z duhovnostjo naše dobe, npr.: Jezus, naš veliki duhovnik; Jezus, srednik med Bogom in ljudmi; Jezus, glava sv. Cerkve; Jezus, drugi Adam, Jezus, oživljajoč duh; ali: Srce Jezusovo, studenec žive vode; Srce Jezusovo, iz čigar polnosti vsi prejemamo (sedanji, ne pretekli čas!).

c) Pri nas je udomačeno vedno češčenje sv. R. t. Pri tem smo našim vernikom dajali v roke molitvenik z naslovom: Večna molitev pred Jezusom v zakramentu ljubezni. Molitvenik je delo nemškega benediktinca p. Walserja; po naročilu

prelata Flisa so ga ljubljanski bogoslovci priredili za naše razmere. Izšlo je mnogo izdaj. Ustrezal je dolgo in dobro. Odkar je bil prirejen, je pa marsikaj napredovalo in se poglobilo tudi v češčenju sv. R. t. Živo čutimo potrebo po novem molitveniku te vrste. Medvojni poskusi v Ljubljani niso dozoreli. V njem naj bi prišli do izraza novi pogledi na neizmerno bogastvo, ki je skrito v evharistični skrivnosti. Molitvenik bi rabili pri nočnem češčenju na veliki četrtek, pri večni molitvi in mesečnem češčenju sv. R. t. Morda že imajo kje po svetu podoben molitvenik. Poiskati bi ga bilo treba in prevesti, če ni nikogar med nami, ki bi ga sestavil. Evharistija je in mora ostati, tudi v novih časih, v središču vse naše pobožnosti.

č) Večkrat govorimo o evharističnem življenju, ki naj bi ga živeli naši verniki. Pod besedo razumemo integralno udeležbo pri sv. maši s prejemom sv. obhajila. Kljub mnogim priporočilom in vabilom je pri nas le malo ljudi, ki bi evharistično živeli. Zakaj tako slab odziv za stvar, ki je tako dobra? Morda zato, ker naši verniki sv. maše in zakramenta sv. R. t. kljub dolgim in natančnim razlagam še niso dovolj doumeli. Sv .mašo jim še nikoli nismo razložili kot paschale mysterium, kot Jezusov prehod iz smrti v življenje, iz groba v poveličanje, iz mesa v slavo. Udeležba pri sv. maši pomeni za vernike udeležbo pri tem misteriju. Vsi, ki evharistično žive, so deležni istega prehoda. Za vzvišenimi besedami izraža ta prehod hvalospev pri črni maši: »V njem (Kristusu) nam je zasijalo upanje blaženega vstajenja, da nas, ko nas žalosti gotova usoda smrti, tolaži obljuba prihodnje nesmrtnosti. Zakaj tvojim vernikom, Gospod, se življenje spremeni, ne pa uniči in ko jim razpade dom bivanja na zemlji, se jim pripravi večno bivališče v nebesih.«

2. **Umetnost.** V prvi krščanski dobi je pashalni misterij duhovno obvladal vse vernike. Iz njega so črpali upanje v hudih časih, moč v preganjanju, vztrajnost v trpljenju mučeništva. Isti misterij jim je nadvihoval umetniška dela. Kristusa so v absidah svojih cerkva slikali v slavi, v poveličanju, kot glavo Cerkve. Križ jim je bil crux gemmata, znamenje zmage, izpod katerega vro vrelci življenja. Šele srednji vek je ustvaril razpela, ki so včasih naravnost grozljive slike in skulpture trpečega in umirajočega Jezusa. Zdi se, da so ta dela umetnosti, čeprav lepa, s krščanskega stališča vendarle torzo, nedokončana dela brez epiloga. Ta dela ne izražajo vsega, kar uči vera, in kar naj človek kot kristjan upa in čuti. Cerkve, v ka-

terih so taka dela razstavljena, so mračne. Sodoben človek, ki se mu hoče življenja, se v njih ne počuti dobro. Dušni pastir, ki za svojo cerkav daje naročila umetnikom, naj pazi, da umetnost, kolikor je mogoče, izrazi ves kompleks krščanskih resnic.

Tudi o umetnosti so razpravljali koncilski očetje, verjetno v tem duhu.

Vendar so našteli samo nekateri pastoralni problemi naše dobe. So pa še mnogi drugi, vsi pomembni in važni za čase, ki se bližajo. Z vsemi se bo treba spoprijeti po navodilih, ki jih bo dal koncil.

Filip KAVČIČ

ŽIVI NARODNI JEZIK U LITURGIJI

Laudate Dominum omnes gentes
Laudate eum omnes populi!

Polazeći sa stanovišta crkvenoga prava i sadašnjih liturgijskih propisa valja reći da se na području zapadne, ili t. zv. latinske Crkve (can. 1 CIC) liturgijski čini imadu u principu vršiti latinskim jezikom. Izuzetak čini privilegij staroslovenske ltiurgije, te hrvatskog i slovenačkog obrednika kod nas, kao i pojedini indulti Sv. Stolice u različitim krajevima, podijeljeni u novije doba, gledom na pjevanje Ordinarija sv. mise i na neke molitve i upite kod pojedinih sakramenata, osobito kod krštenja i vjenčanja. Svi su ti propisi i indulti historijski uvjetovani i nemaju nikakovo dogmatsko značenje. Oni spadaju u opći mehanizam crkvene uprave, te podliježu mnogostrukim promjenama, kako ih iziskuje svrsishodnost i raznolikost prilika u historijskom razvitku Crkve.

Razmatra li se pitanje liturgijskog jezika historijski, tada vidimo da se Spasitelj kod prve sv. mise, pričesti i ređenja, dan prije svoje muke i smrti na križu, služio aramejskim jezikom kojim su govorili on, apostoli, kao i stanovnici Palestine u svakidašnjem životu. Isto su tako postupili i apostoli. U propovijedanju evanđelja i u bogoslužju apostoli su se

terih so taka dela razstavljena, so mračne. Sodoben človek, ki se mu hoče življenja, se v njih ne počuti dobro. Dušni pastir, ki za svojo cerkav daje naročila umetnikom, naj pazi, da umetnost, kolikor je mogoče, izrazi ves kompleks krščanskih resnic.

Tudi o umetnosti so razpravljali koncilski očetje, verjetno v tem duhu.

Vendar so našteli samo nekateri pastoralni problemi naše dobe. So pa še mnogi drugi, vsi pomembni in važni za čase, ki se bližajo. Z vsemi se bo treba spoprijeti po navodilih, ki jih bo dal koncil.

Filip KAVČIČ

ŽIVI NARODNI JEZIK U LITURGIJI

Laudate Dominum omnes gentes
Laudate eum omnes populi!

Polazeći sa stanovišta crkvenoga prava i sadašnjih liturgijskih propisa valja reći da se na području zapadne, ili t. zv. latinske Crkve (can. 1 CIC) liturgijski čini imadu u principu vršiti latinskim jezikom. Izuzetak čini privilegij staroslovenske ltiurgije, te hrvatskog i slovenačkog obrednika kod nas, kao i pojedini indulti Sv. Stolice u različitim krajevima, podijeljeni u novije doba, gledom na pjevanje Ordinarija sv. mise i na neke molitve i upite kod pojedinih sakramenata, osobito kod krštenja i vjenčanja. Svi su ti propisi i indulti historijski uvjetovani i nemaju nikakovo dogmatsko značenje. Oni spadaju u opći mehanizam crkvene uprave, te podliježu mnogostrukim promjenama, kako ih iziskuje svrsishodnost i raznolikost prilika u historijskom razvitku Crkve.

Razmatra li se pitanje liturgijskog jezika historijski, tada vidimo da se Spasitelj kod prve sv. mise, pričesti i ređenja, dan prije svoje muke i smrti na križu, služio aramejskim jezikom kojim su govorili on, apostoli, kao i stanovnici Palestine u svakidašnjem životu. Isto su tako postupili i apostoli. U propovijedanju evanđelja i u bogoslužju apostoli su se

služili onim jezikom kojim su govorili oni kojima su se obraćali.[1]) Drugačije nije ni moglo biti. Sv. Pavao nije Atenjanima mogao propovijedati aramejski. Zato i sv. Pavao, kao i sv. Petar, i samim Rimljanima šalju poslanice sastavljene na grčkom jeziku. Rim je tada u kulturnom pogledu bio potpuno u sferi helenizma. T. zv. viši sloj rimskih građana govorio je grčki. To je bio jezik otmjenog rimskog društva. Razumije se, da su i patriciji i senatori govorili i latinski. Ali to je tada bila *lingua vulgaris* kojom je govorio *vulgus*, puk, posluga, robovi, seljaci. Na svojim se misijskim putovanjima apostoli nisu obraćali poglavito nižem sloju tadašnjeg društva, pogotovu ne robovima. Kršćanstvo je među robovima sticalo pristaše jer im je išlo u prilog i jer su robovi u svemu bili ovisni od svojih gospodara, pa su od svojih gospodara-kršćana poprimali i kršćanstvo. Ali kršćanstvo nije bilo religija robova. Apostoli su u kućama i zaseocima rimskih patricija i uglednijih građana propovijedali, krštavali i lomili hljeb. Tako je to bilo i kasnije za vrijeme progona. Zato je sasvim prirodno da je liturgija u Rimu za prva tri stoljeća bila grčka. To je sigurna historijska činjenica i o tome nema nikakove sumnje. Kad je, međutim, kristianizacija prodrla i na periferiju Rima, izvan gradskih zidina i u rimsku okolicu među *pagane* (seljake), među robove i obični puk, tada je i propovijed i liturgija morala preuzeti latinski jezik kao sredstvo izražavanja. To

[1]) U 14. glavi I. poslanice Korinćanima govori sv. Pavao o bogoslužnim sastancima prvih kršćana pa daje stanovitu prednost onima koji »prorokuju«, t. j. tumače vjerske istine govoreći jezikom što ga prisutni razumiju, pred onima koji misle da imadu dar govora pa govore jezikom što ga prisutni ne razumiju. Sv. Pavao nastavlja: »Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id, quod dicitur? eritis enim in aera loquentes. Tam multa, utputa genera linguarum sunt in hoc mundo: et nihil sine voce est. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: et qui loquitur, mihi barbarus. Sic et vos, quoniam aemulatores estis spirituum, ad aedeficationem Ecclesiae quaerite ut abundetis... Ceterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotae, quomodo dicet »Amen« super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non aedificatur. Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam: quam decem millia verborum in lingua... Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, et omnes linguis loquantur intrent autem idiotae, aut infideles: nonne dicent quod insanitis?...« (I. Kor. 14, 9—23). Naumice navodim čitav ovaj tekst po Vulgati moleći bibliciste da nam dadu pravilan prijevod i tumač ovih riječi sv. Pavla.

se u Rimu desilo na prijelazu iz 3. u 4. stoljeće, još prije Konstantina Velikog. Tada je dotadašnja grčka liturgija prevedena na latinski. Nije to bila latinština ni Cicerona ni Ovidija ni Tacita. Bio je to onaj način govora kojim se u svom svakidašnjem životu služio obični rimski puk. Bila je to u punom smislu riječi *lingua vulgaris.* Rim je, dakle, prvi na Zapadu uveo u liturgiju živi narodni jezik. Prenošenjem Sv. Pisma s grčkoga na latinski i prevođenjem liturgijskih obrazaca na latinski postala je ova *lingua vulgaris* književnim jezikom. Političke prilike, nakon što je Konstantin Veliki prenio prijestolnicu rimskoga imperija u Bizant, pogodovale su sve većem zamahu latinskog jezika na svim područjima zapadnog dijela rimskoga carstva. U Rimu su, na Palatinu, još dugo ostali carski činovnici, Grci. Za njih se služila liturgija na grčkom jeziku. Ostatak toga imamo još danas u sv. misi: *Kyrie eleison.* Na veliki petak pjeva se kod klanjanja križu nesamo latinski, nego i grčki: *Hagios o theos, hagios ishiros hagios athanatos, eleison imas.* U svečanoj papinskoj misi još i danas kardinal-subdjakon, nakon latinskog teksta, pjeva poslanicu grčkim jezikom. Isto čini zatim i kardinal-djakon kod evanđelja. Ono, što je grčki jezik bio za Rim do kraja 3. st., bio je pri kraju antike, za seobe naroda, na čitavom području Evrope i Afrike, latinski jezik. Puk je govorio svojim narodnim jezikom, a rimski su osvajači, upravljači i misionari, kao i domaći mogućnici, govorili latinski. Ne bih se usudio reći da narodni jezici nisu bili sposobni da izraze kršćanske vjerske istine i osjećaje. Nije li Ulfila već u 4. st. preveo Sv. Pismo na gotski jezik i time udario temelje literaturi na njemačkom jeziku, koji je tako prestao bili samo *lingua vulgaris* i postao *lingua litteraria,* a sigurno i *lingua liturgica?* Kako bi, uostalom, misionari upoznavali narode s kršćanstvom, nego upravo na narodnom jeziku? Tako je to danas, i ne može drugačije da bude, tako je to bilo i nekad. Kad je prvi zagrebački biskup Duh oko 1094 došao u Zagreb, donio je sa sobom liturgijske knjige, latinske dakako, prema već tada udomaćenom običaju. Među tim knjigama bila je i velika biblija, pisana oko g. 800, za opata Radona u sjevernoj Francuskoj. I ta je biblija bila latinska. Ali između latinskih redaka unio je biskup Duh mnoštvo slavenskih glosa, t. j. prijevoda, s prizvukom hrvatsko-kajkavskog narječja kojim se govorilo u Zagrebu. Duh je, propovijedajući starim Zagrepčanima evanđelje, nastojao svoj materinji češki jezik prila-

goditi domaćem idiomu da ga mogu razumjeti oni kojima govori. Ali ti su narodni jezici bili još uvijek samo *lingua vulgaris.* Tim su jezicima govorili široki narodni slojevi. Rijetko su se našli oni koji su znali i mogli slijediti primjer biskupa Ulfile i kasnije sv. braće Ćirila i Metodija. Latinski je jezik bio tada superioran. Nije to bio više samo *lingua vulgaris.* Postao je međutim, zahvaljujući upravo velikoj promjeni koja se desila nacionalizacijom liturgije u Rimu, *lingua litteraria.* Dok se latinski u samom Rimu i u Italiji polagano ali sigurno pretvarao u talijanski, postao je latinski na cijelom Zapadu jezikom višeg sloja. Bio je, osim toga, i prirodna veza jedinstva zapadnog rimskog carstva.

Nužna je posljedica svega toga bila da se liturgija, služena na cijelom Zapadu latinskim jezikom, sve više udaljivala od vjernika. Vjernici nisu razumjeli što to kler kod oltara govori i pjeva. Liturgija je ekskluzivno klerikalizirana. Nije to bila više *liturgija,* zajednički čin kršćanske zajednice, nego *klerourgija,* gdje sve vrši sam kler »u ime vjernika«. Dolazeći iz Carigrada sv. braća Ćiril i Metodije pokušali su u Moravskoj, u drugoj polovici 9. st., doskočiti ovom otuđenju vjernika od liturgije, pa su uveli staroslovensko bogoslužje. Najprije u istočnom, a zatim i u rimskom obredu. Time je staroslovenski jezik prestao biti samo *lingua vulgaris:* postao je, poput latinskoga i grčkoga, *lingua litteraria* i *lingua liturgica.* U Moravskoj su sv. braća, radi tadašnjih političkih prilika, doživjela neuspjeh. Ali njihovo je djelo ostalo. Danas je slavenski jezik, uz latinski, najrašireniji liturgijski jezik u kršćanstvu. Danas mnogi na Zapadu postavljaju sv. braću kao uzor koji u tom pravcu treba Crkva i danas da slijedi. Drugi, dakako, omalovažuju sv. braću, pa čak i prešućuju i njih same i njihovo djelo. Evo, na primjer, izvrsna velika introdukcija u zapadnu liturgiju od P. H. Schmidta S. J., profesora na Gregoriani u Rimu, izašla 1960. Obasiže 850 stranica. Daje vrlo dobar povjesni pregled rimskog obreda. Zahvaća u čitavu modernu problematiku liturgijske obnove, uključujući i pitanje narodnog jezika u liturgiji. I to je poglavlje, kao i sva druga, izvrsno obrađeno. Ipak ima jedan veliki nedostatak. Sv. braća Ćiril i Metodije uopće se ni ne spominju, kao da nisu nikad ni postojali. Isto se tako ne spominje ni staroslovensko bogoslužje kod nas, ni hrvatski i slovenački rimski obrednik. Ali, ne zadržavajmo se kod toga. Idimo dalje u našem razmatranju historijskog aspekta latinskog jezika u liturgiji.

Budući da vjernici nisu mogli sudjelovati u latinskoj misi, jer nisu znali latinski, sve se više običajem *contra legem* uvodi KOD MISE pjevanje pučkih pobožnih popijevaka na narodnom jeziku. Kler ide kod oltara jednim kolosjekom, a puk pjevajući pučke pobožne popijevke koje nemaju veze s misnim obrascem, drugim. Kasnije — to vrijedi i danas — preuzimlju pjevači na koru koji je smješten daleko od oltara, iznad crkvenih vratiju, i pjevanje pučkih pobožnih popijevaka. Tako nisu više samo dva, nego tri kolosijeka: kler, kor i puk. Ta se tri kolosijeka, što dalje to više, razilaze i nikad se ne mogu sastati. Vjernici su pri tom pasivni: oni gledaju što se događa kod oltara, slušaju što se pjeva, obavljaju svoje privatne pobožnosti, ili se pobožno dosađuju. Došlo se do tačke kad se uvidjelo da tako dalje ne može ići.

Tisućljetnom praksom stvoreno je kod vjernika, a i kod klera, mišljenje da sv. misu služi samo svećenik. Vjernici imaju naprosto da »slušaju« sv. misu. Tako glasi crkvena zapovijed. To je u skladu s kan. 1248 CIC: »Festis de praecepto diebus Missa audienda est«. Misa, i uopće liturgija, poprimila je karakter neke ceremonije kojoj vjernici treba da prisustvuju gledajući i slušajući što se zbiva kod oltara i što se pjeva na koru, kao što bi gledali neku predstavu u kazalištu, kinu, na TV, ili slušali neku operu ili neki koncert. Mnogi su tražili izlaz iz ove neprirodne situacije. Često, možda, u nezgodno vrijeme ili na nezgodan način. Ne ćemo se sada kod toga zaustavljati. Možda o tome drugi put. Konačno je sv. Pijo X. u svom *Motu proprio* »Inter pastoralis officii« od 22. XI. 1903. postavio temelj za odlučan preokret. On je naglasio da je aktivno sudjelovanje vjernika u liturgiji, osobito u sv. misi, neophodno vrelo istinskog kršćanskog života. Od tada do danas, u ovih šezdesetak godina, učinjeni su veliki koraci naprijed u tom pravcu. Na II. vatikanskom koncilu koji se upravo održava stavljeno je pitanje liturgijske obnove, po ličnoj želji pape Ivana XXIII, na prvo mjesto. I s pravom. Jer nesamo dubina i širina, nego i sam opstanak kršćanstva u modernom doba ovisi o tomu hoće li i dalje vjernici u katoličkim crkvama, kod liturgije koja se vrši u njihovo ime, biti nijemi gledaoci ceremonija koje su dobrim dijelom davno već zastarjele, te ih vjernici ne razumiju, i slušaoci onoga što ne shvaćaju, jer se govori i pjeva na njima nerazumljivom jeziku. Hoće li i dalje misnik kod oltara i liturg uopće biti u očima vjernika kao neki vrač koji se vrti, maše rukama i govori

neke nerazumljive formule? Ili će vjernici opet biti organički povezani s liturgom i liturgijom, kako je to bilo u kršćanskoj starini, kako to traži sama struktura sv. mise i kako to žele svi rimski pape od sv. Pija X. amo?

Time smo došli do trećeg i najvažnijeg aspekta s kojega se mora promatrati ovo osnovno pitanje kršćanskog života vjernika i djelovanja klera: do liturgijskog i pastoralnog gledišta. Liturgija je po svojoj unutrašnjoj i bitnoj strukturi — bez obzira na različite pojedinačne rubrike i propise koji ne vode o tomu računa, te zamračuju strukturu sv. mise — tako sastavljena da u njoj aktivno sudjeluje kler, kor i vjernici. O tom strogo liturgijskom aspektu unutrašnje strukture sv. mise drugi put. Danas ćemo se zaustaviti na pastoralno-liturgijskom aspektu ovog pitanja. Prema stoljetnoj praksi, koja je legalizirana stanovitim rubrikama i propisima, u tihoj je misi *(missa lecta)* misnik preuzeo u svoje ruke sve dionice. Isto tako i u pjevanoj misi *(missa in cantu)*, samo što bi kor, na latinskom jeziku, trebao pjevati neke odlomke iz Proprija i Ordinarija mise što ih i sam misnik recitira. U svečanoj misi *(missa sollemnis)* pomažu misniku subđakon i đakon. Vjernici su pri svemu tomu stvarno iskopčani. Kod tihe ih mise zamjenjuje ministrant koji sve to vrši mehanički, jer ponajčešće ništa od svega toga ne razumije. Kod pjevane i svečane mise zamjenjuje vjernike kor koji često ne pjeva misu, nego različite popijevke *kod mise*. A kada kor *pjeva misu* preuzimajući ulogu vjernika, tada to čini na nerazumljivom latinskom jeziku. Da se vjernike nekako poveže s liturgijom pokušalo se uvesti komentatora. To u najviše slučajeva smeta misnika kod oltara. A i vjernicima donosi malo koristi. Ako je komentator dobro pripravljen, on zaista može vjernike ponešto uputiti u razumijevanje onoga što se zbiva kod oltara. Ali time se ne postizava zbiljsko sudjelovanje vjernika u sv. misi. Komentator kod mise nije drugo do loša imitacija spikera kod nogometnih utakmica i drugih svečanosti što ih prenosi Radio ili TV. Ustvari taj bi surogat imao da zamijeni, da predusretne i da spriječi zbiljsko aktivno sudjelovanje vjernika u misi. Ili, sasvim konkretno, jasno i iskreno: komentator se uvodi zato da se spriječi prodor živog narodnog jezika u onu liturgijsku dionicu koja pripada vjernicima.

Sudjelovanje vjernika u liturgiji uopće, a posebice u sv. misi, potpuno je nemoguće na jeziku koji je vjernicima nepoznat i nerazumljiv. S liturgijsko-pastoralnog je gledišta

razborito i prikladno uvođenje živog narodnog jezika u onu liturgijsku dionicu koja se odnosi na vjernike, hitna potreba od najveće važnosti. Sv. misa nije više stvarni i psihološki centar kršćanskog života, što bi ona po svojoj biti trebala da bude. Sv. misa je danas u svijesti kršćanskog puka samo još »kršćanska dužnost« i ništa više. U vjerskom su životu sv. misu zamijenile različite periferne pučke pobožnosti. Jedna je od najhitnijih i najvećih pastoralnih potreba današnjeg vremena da sv. misi opet bude vraćeno prvo mjesto koje joj pripada u vjerskom životu kršćana. Opći je glas onih koji poznaju duhovno i duševno stanje današnjih vjernika: treba vjernicima vratiti liturgiju odstranivši pregrade koje to sprečavaju. To je glas vjernika cijeloga svijeta koji je se ne žele više pod misom pobožno dosađivati, slušati neki koncert, ili pjevati »takova ptičica jesam ja«... To je glas i velikog dijela biskupa na sadašnjem koncilu.

Ne tajim, ipak, da uvođenje živog narodnog jezika u liturgiju imade i protivnika. I među kardinalima, i među biskupima, i među svećenicima. To dolazi do izražaja u praksi, u publicistici i na samom koncilu. Ova podvojenost mišljenja nije loša. Naprotiv, to je dobra stvar. Različita su mišljenja plod različitih stanovišta i različitih prilika. Treba svačije mišljenje poštivati. Treba nastojati da se sagleda objektivna vrijednost razloga jednog i drugog mišljenja, bez strastvenosti i bez sumnjičenja. Svako mišljenje na kraju krajeva, vrijedi samo onoliko koliko *argumenta probant*. U relaciji prema cijelom katoličkom svijetu nema mnogo onih koji danas zastupaju ekskluzivnost latinskog jezika u liturgiji rimskog obreda. Oni svoje traženje da sve ostane kako je sada, obrazlažu vlastitostima latinskog jezika, tradicijom, teškoćom dobrog prevođenja, potrebom misterioznosti u kultu, analogijom prema primitivnim narodima, kojiput i sumnjičenjem onih koji misle da mrtvi latinski jezik treba u izvjesnoj mjeri zamijeniti živim narodnim jezikom u liturgiji. Ustvari nitko razborit ne želi da se liturgija 100% nacionalizira. To bi bio kaos. Ali čuvajući razboritu mjeru, treba da i živi narodni jezik dobije, uz latinski, a kod nas i uz staroslovenski, svoj udio kao liturgijski jezik. Čovjek današnjice i sutrašnjice nije više čovjek kakav je bio pred 1500 godina za seobe naroda. Ne može se, dakle, gledati samo na prošlost. Treba uzeti u obzir i sadašnjost i budućnost. Bez toga Crkva ide ususret da uskoro postane *religio depopulata.*

Razborito, dakle, i primjereno uvođenje narodnog jezika u liturgiju traže historijski i liturgijsko-pastoralni razlozi.

Preostaje još da razmotrimo našu situaciju kakova je danas u tom pogledu. Mi imamo živi narodni jezik u Obredniku i dijelom u sv. misi, a na jadranskom pojasu sv. misu na staroslovenskom jeziku. Pitanje jezika kod dijeljenja sakramenata ne predstavlja, dakle, nikakav problem. Možda nisu svi zadovoljni s ovim ili onim izrazom ili prijevodom. To se dade urediti u novom izdanju hrvatskog Obrednika koje će i onako biti potrebno nakon koncila. Zato se ne ćemo zaustavljati kod Obrednika. Ali pitanju staroslovenske službe Božje i situaciji koja je nastala iza najnovijeg indulta Sv. Oficija o pjevanju misnog Ordinarija *in missa in cantu* treba da posvetimo osobitu pažnju.

Uvijek se iznova pokreće pitanje proširenja staroslovenskog bogoslužja na sve hrvatske biskupije. Kao i u svim drugim pitanjima, tako treba i ovdje poštivati mišljenje onoga koji misli drugačije od nas. Svi se slažemo u tome da staroslovensko bogoslužje ostaje neprikosnoveno tamo gdje je bilo do sada. Treba li da se proširi i na gornju Hrvatsku, to može biti pitanje svrsishodnosti, oportunosti, sporazuma svih zainteresiranih, a to su: Sv. Stolica, biskupi, kler i vjernici. Neki diktat bilo s koje strane, bilo u kojem pravcu i s kojih mu drago motiva, pogotovu kad ti motivi ne bi bilo religijske prirode, samo bi skrenuo ovo pitanje s njegove prave putanje i ne bi doveo do pravilnog rješenja. Osnovni kriterij za pravilno rješenje ovog pitanja ne može biti drugi nego vjerski i liturgijski život vjernika. Polazeći s tog stanovišta ne može se mimoići pitanje što o uvođenju staroslovenskog bogoslužja misle sami vjernici i da li je sada, ili u budućnosti, moguće ostvariti aktivno sudjelovanje vjernika u sv. misi na staroslovenskom jeziku, u onim krajevima gdje do sada nije bilo uvedeno staroslovensko bogoslužje. Ne traži li, možda, i sadašnjost i budućnost da se na čitavom području koje nastavaju Hrvati, u dionici koja u sv. misi pripada vjernicima ili se na njih odnosi, primijeni živi hrvatski jezik? Nema li pri tom samo drugostepenu važnost pitanje kojim će jezikom misnik u sv. misi vršiti svoju dionicu, staroslovenskim ili latinskim? To je, mislim, pitanje svrsishodnosti i oportunosti, pa kod njegova rješenja treba uzeti u obzir mnogostruke, nerijetko i oprečne čimbenike. Zato ostavljam ovo pitanje otvorenim ističući da se ovdje radi samo o proširenju staroslovenskog

bogoslužja na sve hrvatske krajeve, a nipošto u onim biskupijama i crkvama gdje je staroslovensko bogoslužje već udomaćeno. Ono treba tamo da i ostane. Valja samo još riješiti pitanje hoće li se i na tom području dionica u sv. misi koja se odnosi na vjernike kroatizirati, ili će ostati staroslovenska. Jer indult se Sv. Oficija izrijekom odnosi samo na područje latinske liturgije kod nas.

Situacija u vezi s indultom Sv. Oficija od g. 1960. za područje latinske liturgije sama je u sebi sasvim jasna, ali u praktičnoj provedbi iskrsavaju pitanja koja nisu tako jednostavna. Neka od tih pitanja nisu riješena ni u »Vodiču« koji je iza toga izdan.

U pitanju t i h e, odnosno tačnije z b o r n e mise nije taj indult donio bitnih promjena. Uglavnom je legalizirano ono što se kod nas već decenijima prakticiralo. Praksa će pokazati da li je svrsishodna dvojezičnost prema kojoj vjernici mogu glasno moliti stanovite misne molitve na hrvatskom jeziku, a misniku treba da odgovaraju latinski. Prepustimo to, dakle, budućnosti. Moje je lično mišljenje da je dvojezična zborna misa u kojoj vjernici glasno mole ono isto što moli misnik kod žrtvenika bila prikladna za prvu, uvodnu fazu liturgijske obnove vjernika. Ta je faza prošla i trebat će pronaći način kako glasno molenje mise sa strane vjernika ne bi smetalo misnika kod žrtvenika. Čini se da se to može postići samo tako da misnik svoju dionicu moli latinski, a sve ono što se odnosi na vjernike da i misnik govori na živom narodnom jeziku, bez suvišnih reduplikacija.

Indult o pjevanju poslanice i evanđelja na hrvatskom jeziku također ne predstavlja ništa novoga. To je tako reći posvuda kod nas provedeno na osnovi indulta Benedikta XV. Otvoreno je samo još pitanje reduplikacije teksta koji se čita i latinski i hrvatski.

Glavni se nesporazum pojavio kod tumačenja i praktične primjene onoga dijela indulta Sv. Oficija koji govori o pjevanju na živom jeziku u p j e v a n i m misama. Izuzevši svečane i pontifikalne mise, kao i mise u katedralnim, zbornim i sjemenišnim crkvama, smije se prema indultu Sv. Oficija u misi *in cantu* na živom hrvatskom jeziku pjevati misni Ordinarij, t. j. *Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei.* To može biti tačan ili i slobodan prijevod latinskog liturgijskog teksta, ali uvijek takav da daje barem smisao latinskog izvornika. Sv. Oficij izrijekom izuzimlje od

ovog privilegija promjenljive dijelove mise koji se nalaze u dnevnom misnom Propriju. To ne znači da se promjenljivi dijelovi mogu naprosto izostaviti u misi *in cantu.* Nasuprot. Promjenljive dijelove iz dnevnog misnog obrasca, t. j. Introit, Graduale, Traktus, Sekvenciju, antifone za prikazanje i za pričest, treba i dalje pjevati ali ne hrvatski, nego latinski. To su oni dijelovi koje bi trebala pjevati *schola cantorum.*

Idete li po zagrebačkim crkvama, opazit ćete da se samo u vrlo rijetkim crkvama pjevaju promjenljivi dijelovi. Inače se pod misom pjeva svašta: latinski i staroslavenski Ordinarij u različitim figuralnim misama ili rjeđe koralno, skraćeni hrvatski Ordinarij, neki moteti. Ponajčešće se pjevaju s njemačkoga pred 180 godina prevedene popijevke, isprepletene starijim i novijim Marijanskim, adventskim, božićnim, uskrsnim i t. zv. euharistijskim popijevkama iz molitvenika i pjesmarica. Jedva da ćete u kojoj zagrebačkoj crkvi *in missa in cantu* čuti da se pjeva ono što indult Sv. Oficija dozvoljava pjevati na hrvatskom jeziku, naime tačan ili slobodan, ali po smislu vjeran hrvatski prijevod Ordinarija mise. Ne znam kako je po župama izvan Zagreba. Čini se da se jednostavno nastavlja dosadašnja praksa pjevanja pučkih popijevaka tzv. cecilijanskog stila, kakve se nalaze u našim pjesmaricama i molitvenicima. Kad govorim o cecilijanskom stilu, tada mislim na tekst, a ne na napjeve. Taj tekst, bez obzira na njegov jezični i sadržajni kvalitet, u prosjeku ne odgovara onomu što dozvoljava spomenuti indult Sv. Oficija. To obično nisu nikakovi prijevodi liturgijskih tekstova. To su slobodne improvizacije bez zbiljske veze s liturgijskim tekstom. Po njima vjernici ne sudjeluju aktivno u pjevanoj sv. misi kako je misnik služi kod oltara. Misa je samo prilika da se te pjesme pjevaju *kod mise* ili *pod misom.* Često ih ni ne pjevaju sami vjernici, nego pjevači ili pjevačice na koru, a vjernici samo slušaju što kor pjeva. Kažu, da je takovo ili slično pjevanje pučkih pobožnih popijevaka kod pjevane sv. mise — bez obzira na konkretni izbor popijevaka — udomaćeno u čitavoj gornjoj Hrvatskoj, u Bosni i Hercegovini i u Vojvodini. Ako sam pravo obaviješten, i Slovenci pjevaju pod misom obično samo svoje pobožne pučke popijevke. Razlika je, ipak, u tomu, što se kod njih, kako mi je rečeno, rijetko služi misa in cantu. Redovito je po župama u nedjelje obična *missa lecta* s pučkim pjevanjem. Imam pri ruci *Crkvenu ljudsku pesmaricu,* štampanu u Ljubljani 1961. Tu su sabrane slovenačke pučke pobožne popijevke

koje se imaju pjevati *pri maši da tako pri maši dejavno sodelujemo.* Ne radi se, dakle, o aktivnom sudjelovanju vjernika u misi, o pjevanju same mise, nego jednostavno o kolektivnom pjevanju *kod mise.*

Ako je svemu tomu tako, ne čini li se, kao da se praktički odričemo aktivnog učešća vjernika *u samoj misi,* da vjernici u pjevanoj misi na živom narodnom jeziku pjevaju onaj dio mise koji se na njih odnosi? Nije li tada bio suvišan indult Sv. Oficija koji ide upravo za tim da omogući *aktivno učešće vjernika u misi kako je služi misnik kod oltara:* »quo arctius sacerdoti Missae Sacrificium offerenti se iungant«? Dok se protivno ne dokaže ili autentično ne izjavi, ne bih se mogao složiti s mišljenjem da je indultom Sv. Oficija dozvoljeno kod mise *in cantu* mjesto propisanog liturgijskog teksta pjevati kod nas uobičajene pučke pobožne popijevke. Većina tih popijevaka ni po svom sadržaju, ni po nekoj mjerodavnoj odredbi crkvene vlasti, ni po indultu Sv. Oficija, nije »stekla pravo« da se pjeva mjesto liturgijskih tekstova pod misom *in cantu.* Indult Sv. Oficija uvodi novo pravno stanje i daje našim vjernicima mnogo više od pjevanja tih popijevaka kod pjevane mise. Prema tom indultu vjernici mogu sudjelovati u samoj misi kako je misnik služi kod oltara. Pjevajući svoju dionicu hrvatskim jezikom vjernici pjevaju samu misu. Tako je živi hrvatski jezik i u samoj sv. misi postao liturgijskim jezikom. Hoćemo li se toga odreći? Ne ćemo li, nasuprot, vjernicima omogućiti da što prije aktivno sudjeluje u sv. misi pjevajući prikladnim napjevima hrvatski misni Ordinarij? Ne ćemo li, što više, zamoliti naše biskupe da i oni dijelovi misnog Proprija koji se izravno odnose na vjernike, u sporazumu sa Sv. Stolicom, budu pjevani na živom narodnom jeziku? Tako bi mogla biti dokinuta i suvišna reduplikacija kod čitanja poslanice i evanđelja. Nelagodnost koja se kod te reduplikacije osjeća samo je posljedica nelogičnosti koja diktira tu reduplikaciju. Kome i za koga čita misnik poslanicu, evanđelje i druga čitanja, ako ne vjernicima? Ali vjernici ne razumiju latinski. Nelogično je, dakle, da misnik ta čitanja čita latinski. Ako misnik, ili djakon i subdjakon, sve to vjernicima čita ili pjeva na živom jeziku, kao što je to prirodno, tada je suvišno da to misnik čita i latinski.

Aktivno se i razumno-vanjsko sudjelovanje vjernika u pjevanoj sv. misi može samo tako postići da vjernici, vođeni zborom pjevača, na živom narodnom jeziku pjevaju svoju dionicu misnog Ordinarija i Proprija. Bez toga će vjernici i dalje

ostati pasivni i nijemi gledaoci i slušaoci latinske celebracije koju ne razumiju, ili će se morati pribjeći pjevanju pučkih pobožnih popijevaka. U oba se ova slučaja mimoilazi stvarni udio što ga sama struktura sv. mise pridaje vjernicima. Ekstremno je »latinsko« rješenje na širokom planu praktički nemoguće i besmisleno. Vjerojatno se ne će forsirati. Od ovog je ekstremno-latinskog rješenja svakako bolje da vjernici kod mise, bila ona i pjevana, pjevaju prikladne pobožne popijevke, kako je to već stoljećima udomaćeno u gornjoj Hrvatskoj i u srednjoj Evropi. Vjernici kod takvog prisustvovanja pjevanoj sv. misi nisu ni sasvim pasivni ni nijemi gledaoci i slušaoci. Uza sve to ovakva je pučka pobožnost kod pjevane sv. mise samo slabi nadomjestak za onaj udio što ga sama struktura sv. mise po rimskom obredu pridaje vjernicima. Pravilna će se obnova liturgije i liturgijskog života moći provesti samo tako da se vjernicima opet povjeri, odnosno »vrati« njihova dionica u celebraciji pjevane mise. To je, u najmanju ruku, pjevanje određenih dijelova misnog Ordinarija i Proprija sa strane vjernika i pjevačkog zbora na živom narodnom jeziku. Potpuno sudjelovanje vjernika u pjevanoj sv. misi traži još i nešto više: da se i misnik kod pjevanja dnevnih molitava, predslovlja i Očenaša, kod pozdrava i poziva upravljenih vjernicima, kao i kod blagoslova na kraju mise, ne služi vjernicima nerazumljivim latinskim jezikom nego da i on sve to pjeva na živom narodnom jeziku kojim govore vjernici. Teško je unaprijed reći u kojim će to etapama biti provedeno. Ali misao sv. Pija X. o neophodnosti aktivnog sudjelovanja vjernika u sv. misi, zasnovana na samoj strukturi sv. mise, sigurnim tempom krči sebi put po konačnog i potpunog ostvarenja.

Dr Dragutin KNIEWALD

OKO PROBLEMA SVEĆENIKA-SPECIJALISTA

(DA POČNEMO SA SAMOSTALNIM KATEHETAMA?)

Potreba moderne pastve stavit će i kod nas prije ili kasnije na dnevni red problem svećeničke specijalizacije. Sve se znanosti i struke danas specijaliziraju — kompliciranost, ali i upoznavanje jednog uvijek razvijenijeg i oblicima bogatijeg života donosi to sobom. Morat će se tomu upriličiti i duhovna pastva. Na zapadu toga već ima. Puno. U Americi, u Francu-

ostati pasivni i nijemi gledaoci i slušaoci latinske celebracije koju ne razumiju, ili će se morati pribjeći pjevanju pučkih pobožnih popijevaka. U oba se ova slučaja mimoilazi stvarni udio što ga sama struktura sv. mise pridaje vjernicima. Ekstremno je »latinsko« rješenje na širokom planu praktički nemoguće i besmisleno. Vjerojatno se ne će forsirati. Od ovog je ekstremno-latinskog rješenja svakako bolje da vjernici kod mise, bila ona i pjevana, pjevaju prikladne pobožne popijevke, kako je to već stoljećima udomaćeno u gornjoj Hrvatskoj i u srednjoj Evropi. Vjernici kod takvog prisustvovanja pjevanoj sv. misi nisu ni sasvim pasivni ni nijemi gledaoci i slušaoci. Uza sve to ovakva je pučka pobožnost kod pjevane sv. mise samo slabi nadomjestak za onaj udio što ga sama struktura sv. mise po rimskom obredu pridaje vjernicima. Pravilna će se obnova liturgije i liturgijskog života moći provesti samo tako da se vjernicima opet povjeri, odnosno »vrati« njihova dionica u celebraciji pjevane mise. To je, u najmanju ruku, pjevanje određenih dijelova misnog Ordinarija i Proprija sa strane vjernika i pjevačkog zbora na živom narodnom jeziku. Potpuno sudjelovanje vjernika u pjevanoj sv. misi traži još i nešto više: da se i misnik kod pjevanja dnevnih molitava, predslovlja i Očenaša, kod pozdrava i poziva upravljenih vjernicima, kao i kod blagoslova na kraju mise, ne služi vjernicima nerazumljivim latinskim jezikom nego da i on sve to pjeva na živom narodnom jeziku kojim govore vjernici. Teško je unaprijed reći u kojim će to etapama biti provedeno. Ali misao sv. Pija X. o neophodnosti aktivnog sudjelovanja vjernika u sv. misi, zasnovana na samoj strukturi sv. mise, sigurnim tempom krči sebi put po konačnog i potpunog ostvarenja.

Dr Dragutin KNIEWALD

OKO PROBLEMA SVEĆENIKA-SPECIJALISTA

(DA POČNEMO SA SAMOSTALNIM KATEHETAMA?)

Potreba moderne pastve stavit će i kod nas prije ili kasnije na dnevni red problem svećeničke specijalizacije. Sve se znanosti i struke danas specijaliziraju — kompliciranost, ali i upoznavanje jednog uvijek razvijenijeg i oblicima bogatijeg života donosi to sobom. Morat će se tomu upriličiti i duhovna pastva. Na zapadu toga već ima. Puno. U Americi, u Francu-

skoj, u Njemačkoj, u Italiji, toliki su se već svećenici posvetili samo jednoj crkveno-kulturnoj djelatnosti, jednoj samo pastoralnoj grani, struci. Sve centralne pa i mnoge dijecezanske katoličke organizacije imaju već svoje svećeničke sekretare, asistente, referente ili kako ih već zovu. Sama ih crkvena vlast postavlja na takva mjesta i sužuje njihov neposredni djelokrug i interes na jedno specifično crkveno-pastoralno polje.

U principu stvar uopće nije nova. Realizam Crkve odavna se je pomirio s nuždom da svi svećenici u Crkvi ne mogu biti praktični dušobrižnici; dušobrižnici — da upotrijebimo analogiju s medicinom — »opće prakse«. Crkvena je tradicija već stoljećima uzakonila svećenike kancelare i notare, svećenike profesore, pisce i odgojitelje, svećenike-milostinjare, da i ne govorimo o više vanjskoj, sporednoj, specifikaciji vojnih, zatvorskih, bolničkih, misionarskih, omladinskih, đačkih, radničkih dušobrižnika. Radi se, zapravo, samo o upotpuni i daljem usavršavanju sistema. Ne može župnik novinariti; ne može biti stručnjak za film, radio, televiziju; ne može sjedjeti u kancelariji neke religiozne organizacije ili ići po propagandističkim turnejama u njezine svrhe. Po sebi bi mogao, ali onda će faktično prestati biti župnik. Uzimlje mu to previše vremena i energije. Odvodi ga velik dio dana ili tjedna od crkve i od župskog ureda. Inkompatibilno je sa rezidencijom, sa stalnim stajanjem na službu duhovnim potrebama vjernika, u svako doba dana i noći, sa točnošću i redovitošću u crkvenim i liturgijskim funkcijama. A ne može svećenik iz pastve imati ni stručnih kvalifikacija za takav rad. Bez specijalista i stručnjaka to će uvijek biti samo improvizacija, amaterizam, eksperimenat, nesolidan posao.

Kod nas odgoj i stvaranje svećenika-specijalista još nije stvar za koju bi se moglo reći da je urgentna. Ali treba na nju misliti. I treba joj pristupiti bez krzmanja čim se za to ukaže potreba i stvore mogućnosti.

A stvorit ćemo ih doskora ako Bog da. Razdoblje je akutne nestašice klera na izmaku. Ovdje ondje bit će već za koju godinu prilično raspoloživih svećeničkih sila. Ne će biti kao danas da jedva možemo popuniti župe. A s pridolaskom kapelana na župe odmah će se otvoriti i problem specijalizacije.

I treba da se otvori. Zašto bismo uvijek morali ostati isključivo pri tradicionalnom načinu, kad je sav svećenički pomoćni personal bio svezan samo uz jednu župu? Mogla bi se ispomoć vršiti i na drugi, možda korisniji i ekonomičniji, na-

čin. Jedan bi svećenik mogao pomagati na više župa. Iz jednoga sjedišta. U jednoj vrsti poslova. Na sistematičan način. Uz zajedničku režiju. A puno stručnije i s puno više uspjeha nego sada kad je svatko određen »ad universalitatem causarum« i kad svi paralelno radimo isti posao. A svi nestručno.

Mnogošto je s toga područja dakako stvar budućnosti i spontanog daljeg razvoja. Za početak je možda najrealnije da se u pitanju svećeničkih specijalista orijentiramo na redove i samostane. Oni bi već morali pomalo na to misliti. Morali bi davati svojim ljudima priliku da se specijaliziraju i da studiraju probleme što ih moderni život oko nas aktualizira. I pastoralno aktualizira. Morali bi takvi njihovi ljudi i proučavati problematiku pojedinih pitanja i informirati o njima kroz štampu i cirkulare širu svećeničku publiku i stajati u rezervi za akcije na terenu. Bilo bi to i najlakše i najekonomičnije rješenje. Najekonomičnije i obzirom na školovanje i obzirom na uzdržavanje. Barem u prvoj fazi. Redovnici imaju kuće u velikim gradovima i školskim centrima. Redovnici najlakše i najsigurnije mogu i studirati u inozemstvu. A sve im to leži i u tradiciji. Nisu nikada ni bili »ex instituto« kuratni kler.

No ima jedna forma svećeničke specijalizacije s kojom bi se možda moglo početi odmah. I u dosta širokim granicama. Na polju katehizacije! To je bila samo reaktivacija samostalnih kateheta. Zašto ne bi mogao jedan svećenik biti kateheta na više župa. U čitavu gradu. Na nekoliko bližih župa. U cijeloj dekaniji. Pa da mu to bude prva i donekle jedina pastoralno-crkvena služba? Služba i briga. Služba koju bi provodio stručno a ne amaterski. S punom službenom odgovornošću. Sustavno. S uporabom svih modernih tehničkih sredstava i pomagala. A opet ekonomično. Sve bi župe morale po stalnom ključu pridonositi za njegovo uzdržavanje. I sve bi mu zajednički nabavljale i osiguravale potrebna sredstva kojima bi se služio: materijale, literaturu, grafikone, aparate. A on bi im se opet svima stavljao na uporabu. Sijelo bi mu bilo na jednoj župi u centru i s najboljim komunikacijama. Stanovao bi u župskom stanu, no ne bi bio župniku podređen. Bio bi direktno podređen biskupu, ali zato u službenoj obavezi prema svima župnicima grada, kraja, dekanije i s njima u stalnom kontaktu. Osobito preko dekanata i dekanijskih korona na kojima bi on bio redoviti izvjestitelj i referent za pitanja vjerske pouke i katehizacije.

Ne znači to dakako da bi on bio jedini kateheta. Svi bi župnici i dalje katehizirali. Ali on bi bio jedini stručni kateheta. Bio bi svima drugima na ruku. Pomagao im. Davao im stručne savjete. Koordinirao katehetski rad u čitavu kraju. I on bi obavljao na svim župama — ili na većini njih — katehizaciju omladine s viših škola. A ne bi to bilo nemoguće. I onako se ta katehizacija danas obavlja s minimalnim brojem sati, u formi jednorazredne nastave, svake godine drugi predmet, druga materija, za đake sa više škola i iz više razreda skupa. U jednoj bi župi ta nastava bila jedan dan, u drugoj drugi, u trećoj treći i tako redom. Uvijek o istom predmetu: s jednom pripravom, ozbiljnom i solidnom, za sve. Što bi takav stručni kateheta izgubio na hodanju i putovanju, uštedio bi na broju sati. Imao bi ih samo nekoliko na tjedan, kao kakav visokoškolski profesor: obzirom na materijal i pripravu samo jedan ili dva. Sve bi cirkuliralo: i eventualna predavanja omladini, i skioptikonske priredbe, i magnetofonske audicije.

A ne bi on ni morao ni smio biti samo kateheta. Preko njega bi duhovna pastva svih župa posredno kontaktirala sa omladinom. On bi omladini bio zajednički stručni duhovni vođa i odgojitelj.

Pretpostavlja to dakako da bi na ta mjesta dolazili samo svećenici koji su se još od bogoslovije na to spremali: studirali te probleme, pokazivali i interes i sposobnost za takav rad, bili za to predestinirani po svojim umnim i psihološkim kvalitetama i kvalifikacijama, radili u pastoralno-katehetskim seminarima.

Naravno sve ovo što smo napisali samo je skica, ideja, nije gotova organizacijska shema. O katehetskom problemu morat će se kod nas još puno govoriti. On će očito tražiti i svoje nove organizacijske forme. Neka ovo bude samo anticipativni prilog anketi o ovom pitanju! Pitanju katehizacije, konkretno, i pitanju svećeničke specijalizacije, općenito!

Na kraju da se dotaknemo s tim u vezi još jednog pitanja! Pitanja koje doduše ne bi bilo aktualno kod katehetskih specijalista, ali se puno spominje — i u stranoj katoličkoj javnosti — kad se govori o pastoralnoj specijalizaciji svećenika u principu. Ima ih koji sa sumnjičavošću gledaju na ideju svećeničke specijalizacije i na svećenike »specijaliste«. Misle da iskustvo govori protiv njih. Lako izgube — osobito gdje se moraju baviti pitanjima ekonomike, tehnike, umjetnosti — duh pobožnosti: zapuste malo pomalo duhovni život, posvjetovnjače se,

poprime manire i mentalitet drugih stručnjaka, kolega, sa toga područja, gledaju na svoje stvari više naturalistički, nego kršćanskim i vjerničkim očima. Postanu od svećenika profesionalci, polulajici. Zaborave na Crkvu, na apostolat, na duše. A onda — ide to paralelno sa odalečivanjem od duhovne pastve i oltara — rješavaju probleme rutinski, mjesto nadnaravno. Mehaniziraju se. Rade kao činovnici. Ne osjećaju više žive veze za životom Crkve. Vide samo svoj predmet. Osamostale ga. Precjenjuju ga. Previše ga forsiraju. Pretjeruju. Postanu fanatici svojih inicijativa i akcija. Padaju u jednostranost. Ne obaziru se dovoljno na zadnje ciljeve i konačne krupne interese života i crkvene aktivnosti.

Sve je to nažalost istina. Sve smo to i mi — uza svu rudimentarnost i primitivizam naših početnih akcija sa toga područja — iskusili još u predratne dane. Na ponekim našim svećeničkim političarima, sociolozima, ekonomima, glazbenicima, literatima, pjesnicima, pa i profesorima i učenjacima.

Samo iz toga se još nikako ne može logično izvesti frontalno otklanjanje svećeničke specijalizacije. Nju moramo prihvatiti ako nećemo da posve zaostanemo za događajima i za potrebama vremena. Rješenje poteškoća, pariranje pogiblima treba potražiti drugdje. U dvije stvari prije svega. U nutarnjem svećeničkom asketskom produbljivanju koje onda ne će zatajiti ni u kontaktu sa poslovima iz djelomično svjetske i naravne sfere. Svećenik duboka duhovnog i milosnog života i redovite molitve ne će se posvjetovnjačiti ni u kabinetu, ni na putovanju, ni na fronti. Molitva će ga uvijek koncentrirati na Boga. A onda u sustavnom održavanju veza sa direktnom pastvom. Svatko od nas može barem propovijedati i ispovijedati. Od toga ne treba i ne smije da itko bude izuzet. U crkvu se i takvi svećenici moraju uvijek navraćati. Uvijek moraju tražiti svećeničko društvo. Uvijek moraju stanovati u duhovnim kućama. Uvijek moraju ispomagati u pastvi. Treba ih za to unaprijed odgojiti. Treba ih na to uvijek poticati i pozivati. I odozgor i odozdol. Najprije smo svećenici, onda istom sve ostalo. Ako smo otišli nas pecifično, specijalno polje, otišli smo na nj samo radi Boga u interesu Crkve, duša, socijalnog Kraljevstva Kristova.

Mi i ovdje kažemo: Problemi se ne rješavaju negiranjem; problemi se rješavaju proučavanjem i pozitivnom akcijom. Akcijom ili protuakcijom!

Dr. Čedomil ČEKADA

LJUDSKE ZBORNE MAŠE

Ljudske zborne maše imenujemo tiste maše, pri katerih mašniku odgovarjamo, skupaj molimo in pojemo. So več kakor »recitirane maše«, pri katerih le skupaj molimo mašne molitve. So tudi več kakor zgolj »missa dialogata«, pri kateri verniki mašniku le odgovarjajo.

Ideal je, da bi bile vsaj nedeljske farne maše pete maše. Tako je bilo svoj čas povsod pri nas. To je pa za premnogo župnij nedosegljiv vzor. Res smo v aprilu leta 1960. dobili od svete stolice dovoljenje, da se smejo pri navadnih petih mašah peti deli mašnega ordinarija v živem narodnem jeziku. Ljubljanski ordinarij je izdal celo imenski seznam skladb, ki pridejo pri tem v poštev. Posebno je bila priporočena »Velika maša« Gregorja Riharja. Ljudske mašne pesmi naj bi peli vsi verniki.

Dokler pa niti tega ne moremo izvesti, pa ostane ideal za farne maše ljudska zborna maša, pri kateri pa more tudi cerkveni pevski zbor kaj zapeti. Zborna maša je, kakor je dejal menda kardinal Lercaro, »peta maša in recto tono«. Škofje jo priporočajo ponekod že celih dvajset let!

Kaj je bilo storjenega?

Obsežna in podrobna navodila za sodelovanje vernikov pri maši so izšla v dveh največjih slovenskih škofijah že leta 1956. Naslednje leto 1957. je bilo po vseh naših škofijah mašno leto, ki je bilo potem podaljšano tudi za naslednje leto. Pastirsko pismo škofov Jugoslavije leta 1957. je govorilo o maši. Škofijska navodila so opozarjala tedaj na vzgojo ministrantov, na lepo in snažno mašno perilo in posodo, na lepo maševanje in vzgajanje vernikov k sodelovanju.

V začetku leta 1957. smo dobili tudi Ljudsko zborno mašo, ki jo je verski mesečnik Družina natisnila v nakladi sto tisoč izvodov, da so jo mogle v zadostnem številu dobiti vse župnije slovenskih škofij. Kmalu nato je Ljudsko zborno mašo natisnil v posebni priročni knjižici nadškofijski ordinariat v Beogradu; v tej izdaji so dodane tudi najnavadnejše mašne pesmi, porabne za petje pri ljudski zborni maši. Isto leto je natisnil ljudsko zborno mašo tudi molitvenik V občestvo združeni, ki je imel že v prvi izdaji sto tisoč naklade. Tekstov je torej dovolj.

Za uvajanje ljudske zborne maše sta izšla tudi dva praktična pripomočka v ciklostilu: Jožef Mayer, Živa mašna daritev (pomožni liturgični skript bogoslovcev, 1956) in Lercaro, K maši, bratje (ljubljanski ordinariat 1957).

Teh navodil tudi nova »instrukcija« o sveti glasbi in svetem bogoslužju v duhu okrožnic Pija XII. de musicae sacrae disciplina in mediator Dei« z dne 3. septembra 1958. ni mnogo spremenila. Ta instrukcija je obvezen zakon, ker točka 11. pravi: »Ta instrukcija ima moč zakona za vse obrede latinske Cerkve.« Prinesla je za naše razmere marsikaj novega, posebno za organiste.

Zgoraj navedeni indult iz leta 1960. je uredil porabo instrukcije v naših razmerah in nam dal izredne olajšave.

Na podlagi instrukcije in indulta so naši škofje na jesenski konferenci leta 1960. sprejeli Vodilo za sodelovanje vernikov pri sveti maši. Nekateri vprašujejo, kakšna je obveznost tega vodila. Kar je v njem iz instrukcije, je obvezno kakor instrukcija sama; drugo je pač vodilo, ne zapoved, kako naj se instrukcija v naših razmerah izvede.

Lani smo v Cerkveni ljudski pesmarici, ki je izšla kot partitura in posebej samo kot besedilo, dobili izbor splošno rajširjenih cerkvenih pesmi za ljudske zborne maše. V njej pa je tudi navodilo, kako je pesmi za mašo, tudi za ljudsko zborno, treba izbirati: pesmi morajo ustrezati tistemu delu maše, pri katerem se pojo.

Iz tega je razvidno, da navodil cerkvenega vodstva in praktičnih pripomočkov za ljudsko zborno mašo ne manjka. Pač nimajo prav tisti, ki čakajo na nova navodila. Kljub vsemu nekateri ostajajo kar pri starem, ne le glede farne maše, temveč tudi npr. pri katehezi, pridigi itd. Drugi pa čakajo kar na sklepe koncila, češ takrat bo spet marsikaj novega.

Kakšna naj bo ljudska zborna maša?

Ljudsko zborno mašo je treba uvesti v celoti tako, kakor je natisnjena, npr. v knjižicah ali v molitveniku V občestvo združeni, ki je izšel lani v drugi izdaji, spet v sto tisoč izvodih.

Težave se navadno začno, ker ni prvega molivca in bravca. Prizadeven duhovnik ga bo gotovo brez velikuh težav dobil. V sili more službo bravca, ki bere tudi berilo, in prvega molivca, ki začenja molitve in po potrebi tudi pesmi, opravljati ženska oseba. Njeno mesto je v prvih vrstah vernikov na ženski strani, pravi vodilo.

Pri zborni maši je v knjižicah in tudi v molitveniku nakazanih več variant. Da bo ta maša čimbolj enotna v vseh župnijah, se priporoča, da se povsed čimveč poje. Kjerkoli je po knjižici dovoljeno, naj se poje. Začne naj se s pesmijo, in sicer s prazniško, odbodno ali mašno. Pesem po berilu naj se izpusti, kadar bi s petjem mudili mašnika za evangelij. Gotovo pojmo med obhajanjem vernikov in na koncu. Svet in Jagnje božje rajši pojmo, kakor bi samo molili. Po povzdigovanju pa nikar ne pojmo evharistične pesmi, kakor je v knjižnicah še priporočeno. Če že pojemo takoj po povzdigovanju, moramo peti daritveno. Najlepše pa je, če je po povzdigovanju do očenaša »sveta tihota«; to priporoča imenovana instrukcija obredne kongregacije. To je čas za zasebno molitev. Tu naj se vsak zase združi s Kristusom na oltarju in se z njim Bogu daruje. Če drugega ne zna, naj prisrčno ponavlja kratke mašne molitve za povzdigovanje. Ta tihota je tudi cerkvenim pevcem zelo všeč, ker imajo čas, da tudi zase med mašo molijo in so bolje pri maši. Zato se priporoča pri vseh mašah, tudi pri takih z zborovskim petjem.

Prošnja, hvalospev (prefacija) in prošnja po obhajilu so izrazito duhovniške, mašniške molitve. Te molimo pri ljudski zborni maši lahko na več načinov:

a) Mašnik jih glasno (in tono recto) moli, podobno kakor jih pri peti maši poje. Ta način je poraben tam, kjer nimamo še bravca, oziroma prvega molivca. Pesmi bo že kdo začenjak, za evangelij je tako najlepše, da ga bere mašnik sam. Tako moremo uvajati ljudsko zborno mašo tudi tam, kjer imamo še težava s sodelavci, ki imajo pri njej posebne vloge.

b) Mašnik moli, kakor je v knjižici, glasno začetek in konec: Oremus... Per omnia saecula saeculorum. Vmes pa prvi molivec moli v domačem jeziku prošnjo, prefacijo, prošnjo po obhajilu. Vzami po iz slovenskega prevoda misala.

c) Prošnja in prošnja po obhajilu sta pa po vsebini zelo težki, težko razumljivi; še duhovniki jih slabo razumemo, če se posebej ne potrudimo. Zato se priporoča, da molivec ne moli cele molitve, temveč pove le vsebino teh prošenj. To kratko vsebino vsakokratnih prošenj imamo že sestavljeno v knjigi K maši, bratje, ki je zgoraj omenjena; treba je molitev le pretipkati in dati prvemu molivcu v roke.

Stojimo, klečimo, sedimo . . .

Pravila o telesni drži pri maši so posneta po liturgičnih pravilih, ki veljajo za kor. Kdor bi mislil, da se s temi pravili zborna maša začne uvajati, bi bil podoben norcu, ki bi začel nišo zidati pri strehi. Tistega, ki bi bil v tem prevelik gorečnik, bi bilo treba spomniti za staro pastoralno modrost, da cerkve praznijo ne le tisti, ki se krčevito drže le starega, temveč tudi tisti, ki brez pouka in priprave uvajajo novosti. Pravila o telesni drži bo mogoče izvajati šele, ko bodo verniki že dobro liturgično izšolani in jih bodo izvajali spontano in z veseljem. Pa še takrat bodo izvedljiva le v cerkvah, kjer imajo dovolj udobne klopi. Da bi od odraslih vernikov zahtevali pri maši pogostno vstajanje, bi bilo na ravnost kruto, saj prihajajo pogosto od daleč in so od tedenskega dela zmučeni in utrujeni. Da vstajajo za evangelij, vero in morda tudi za očenaš, je zanje kar dovolj. Kdor je vpeljal tudi že vstajanje pri pristopu mašnika k oltarju in pri njegovem odhodu na koncu maše, naj tega ne odpravlja. Ni pa nujno, da bi tudi povsod drugod to vpljevali že zdaj. To bi imelo pomen, če bi mašnik pristopil po sredi cerkve med verniki in prav tako tudi odhajal. Pri nas so pa zakristije tik pri velikem oltarju in mašnik skozi vernike nima nobene poti.

Pripombe

Najprej moramo biti duhovniki sami prepričani, da je sodelovanj vernikov pri maši potrebno. Cerkev je to dovolj jasno, celo ponovno in z avtoriteto povedala. Sodobna pastoracija brez sodelovanja vernikov na bo uspešna. Zato moramo duhovniki za zborno mašo najprej pridobiti in pripraviti — sebe. Treba je študirati, ponižno iti za glasom Cerkve in biti moramo za njena navodila s srcem zavzeti . . .

Prostor za zborno mašo mora biti tudi dobro pripravljen. Cerkev mora biti akustična, če je velika, tudi ozvočena, dobro razsvetljena in okusno okrašena. Ne smemo pozabiti, da sodobnega človeka vzgaja kino, televizija in ilustrirani časopis, zato mu moramo tudi versko hrano nuditi v podobni obliki, da jo bo sprejel.

Brez temeljite priprave bo zborna maša vernikov prej nadležna kakor ljuba, rajši bodo imeli dosedanje nedeljske maše z zborovskim petjem. Ko je pa zborna maša udomačena, jo verniki žele in so nezadovoljni, če je kdaj ni. Zato je po-

trebna priprava na zborno mašo, dobra kateheza. Z zborno mašo je treba začeti pri mladini. Zato moramo dobro obdelati kateheze o maši, ki so po načrtu že v drugem letniku in so v novem Malem krščanskem nauku obširno obdelane.

Te misli so večinoma le pobude in nasveti, ki so jih dali prkatični delavci v Gospodovem vinogradu. Hvaležni smo jim! Cerkev hoče, da iz nemih gledavcev pri maši naredimo dejavno sodelujoče darovavce.

Dr Jože POGAČNIK

LITURGIJA I PASTVA

Da su liturgija i duhovna pastva u crkvenom žitovu intimno povezane, i odviše je evidentno a da bi to istom trebalo dokazivati. Osobito je stvar jasna ako u njezinu promatranju pođemo od odnosa duhovne pastve prema liturgiji. Dosta se je s jedne strane sjetiti da je glavni liturgijski čin sv. Misa — s onim što misa bitno uključuje s pričesnim sakramentom — u isto vrijeme i glavno sredstvo posvećenja duše i glavna kršćanska dužnost, a s druge da su svi sakramenti ujedno i primarne liturgijske funkcije pa da odmah vidimo koliko je duhovna pastva već »a priori« upućena na liturgiju i o njoj i iznutra i izvana ovisna. Liturgija joj je u tom smislu jedan od formalnih objekata. Manje je na prvi mah evidentna upućenost liturgije kao takve na duhovnu pastvu. Po sebi bi se liturgija kao izraz kulta prema najvišem biću mogla zamisliti i neovisno od direktno pastoralnih interesa: od posvećivanja ljudi, od spasavanja duša. To bi bilo kad bismo liturgiju uzeli samo kao dužnost adoracije i hvale kao Božje pravo na poklonstvo i na zahvalnost razumnih stvorenja. No čim liturgiju uzmemo cjelovito i konkretno u praksi čovječanstva a pogotovu u ekonomiji kršćanskoga spasenja, Kraljevstva Božjega — primarno kao misnu žrtvu — odmah je situacija posve drukčija. Ne samo da onda u njezin pojam ulazi i zadovoljština za prestupke i prošnja za božanske darove, nego se ona u kršćanstvu direktno uklapa u sistem nadnaravnog otkupljenja. Njezin je i subjekt i objekt — i primarni liturg i primarni liturgijski prinos — Otkupitelj, Spasitelj čovječanstva. Sin Božji koji je došao na svijet baš zato da spasi ljude. I sve su njegove akcije i institucije pa i liturgijske bitno obilježene tom otkupiteljsko-spasiteljskom notom. Glavni je liturgijski čin u kršćanstvu otkupiteljska žrtva Kristova sa Kalvarije: njezino mistično obnavljanje, njezina neposredna praktična primjena na ljudsku zajednicu otkupljenih. Ljudsko je spasenje po Božjim osnovama njezin direktni i specifični cilj: isto kao i proslava Božja. Boga kršćanska liturgija u misnoj žrtvi slavi velikim Kristovim posluhom Ocu u misiji koju je od njega primio (Iv 17, 1 — 26; 15, 8 — 10): da postane čovjekom i da kao čovjek, Bog-čovjek zadovolji Bogu za grijehe svijeta i čovječanstvo izmiri s Bogom.

trebna priprava na zborno mašo, dobra kateheza. Z zborno mašo je treba začeti pri mladini. Zato moramo dobro obdelati kateheze o maši, ki so po načrtu že v drugem letniku in so v novem Malem krščanskem nauku obširno obdelane.

Te misli so večinoma le pobude in nasveti, ki so jih dali prkatični delavci v Gospodovem vinogradu. Hvaležni smo jim! Cerkev hoče, da iz nemih gledavcev pri maši naredimo dejavno sodelujoče darovavce.

Dr Jože POGAČNIK

LITURGIJA I PASTVA

Da su liturgija i duhovna pastva u crkvenom žitovu intimno povezane, i odviše je evidentno a da bi to istom trebalo dokazivati. Osobito je stvar jasna ako u njezinu promatranju pođemo od odnosa duhovne pastve prema liturgiji. Dosta se je s jedne strane sjetiti da je glavni liturgijski čin sv. Misa — s onim što misa bitno uključuje s pričesnim sakramentom — u isto vrijeme i glavno sredstvo posvećenja duše i glavna kršćanska dužnost, a s druge da su svi sakramenti ujedno i primarne liturgijske funkcije pa da odmah vidimo koliko je duhovna pastva već »a priori« upućena na liturgiju i o njoj i iznutra i izvana ovisna. Liturgija joj je u tom smislu jedan od formalnih objekata. Manje je na prvi mah evidentna upućenost liturgije kao takve na duhovnu pastvu. Po sebi bi se liturgija kao izraz kulta prema najvišem biću mogla zamisliti i neovisno od direktno pastoralnih interesa: od posvećivanja ljudi, od spasavanja duša. To bi bilo kad bismo liturgiju uzeli samo kao dužnost adoracije i hvale kao Božje pravo na poklonstvo i na zahvalnost razumnih stvorenja. No čim liturgiju uzmemo cjelovito i konkretno u praksi čovječanstva a pogotovu u ekonomiji kršćanskoga spasenja, Kraljevstva Božjega — primarno kao misnu žrtvu — odmah je situacija posve drukčija. Ne samo da onda u njezin pojam ulazi i zadovoljština za prestupke i prošnja za božanske darove, nego se ona u kršćanstvu direktno uklapa u sistem nadnaravnog otkupljenja. Njezin je i subjekt i objekt — i primarni liturg i primarni liturgijski prinos — Otkupitelj, Spasitelj čovječanstva. Sin Božji koji je došao na svijet baš zato da spasi ljude. I sve su njegove akcije i institucije pa i liturgijske bitno obilježene tom otkupiteljsko-spasiteljskom notom. Glavni je liturgijski čin u kršćanstvu otkupiteljska žrtva Kristova sa Kalvarije: njezino mistično obnavljanje, njezina neposredna praktična primjena na ljudsku zajednicu otkupljenih. Ljudsko je spasenje po Božjim osnovama njezin direktni i specifični cilj: isto kao i proslava Božja. Boga kršćanska liturgija u misnoj žrtvi slavi velikim Kristovim posluhom Ocu u misiji koju je od njega primio (Iv 17, 1 — 26; 15, 8 — 10): da postane čovjekom i da kao čovjek, Bog-čovjek zadovolji Bogu za grijehe svijeta i čovječanstvo izmiri s Bogom.

I liturgiji je sigurno i misnoj žrtvi — kao uostalom i svakoj drugoj stvorenoj aktivnosti — najviši i zadnji cilj vanjska slava Božja. Konsekventno, po objektivnoj graduaciji vrijednosti adoratorski karakter Mise dolazi pred onaj otkupni, spasiteljski: kult dolazi pred milost, liturgija pred interes duša, pred duhovnu pastvu. Samo ono što je više nije jedino. Ignorirati pastoralne momente i obzir na ljudsko spasenje u liturgiji značilo bi potpuno iskriviti misao Božju: značilo bi razbiti njezinu jedinstvenu nutarnju duhovnu strukturu i finalnost. I ako je momenat adoracije u kršćanskoj liturgiji najviši, nije najspecifičniji. Adoracija je, liturgija je u kršćanstvu već po svojoj najintimnijoj naravi otkupna žrtva: žrtva prinesena od čovjeka, Boga-čovjeka, ispred ljudi: za ljudsko spasenje. Taj joj momenat daje specifičnu formu; on se nikada ne može iz nje ukloniti ni od nje odijeliti, a da se ne dirne u njezinu narav i bit. Kroz ljudsko spasenje realizira se, u redu otkupljenja, slava Božja. To je put do nje; to joj je preduvjet. Bog je u svojoj dobroti tako htio. Zato u izvjesnu smislu i za liturgiju, i za misnu žrtvu vrijedi ono što su teolozi i moralisti još odavna naglašivali za sakramente: »Sacramenta sunt propter homines!« Bog se kad to traži ljudsko spasenje na božanstven način paradoksom svoje neshvatljive ljubavi, »odriče« svoje vanjske slave, povlači je na drugo mjesto, prilagođuje ju i podređuje ljudskim duhovnim potrebama. On svoju slavu postizava zaobilaznim putem. Ne ungira je ondje gdje bi zbog toga ljudi bili duhovno prikraćeni i oštećeni: lišeni prilike da mu se srcem i dušom približe. Ali je baš zato stvarno još uvećava: objavom ljubavi, triumfima svoje božanske dobrote.

Nama se čini, da to valja uvijek držati na pameti kad se konkretno i praktično tretiraju u Crkvi liturgijski problemi.

Ne smije se liturgija apsolutizirati. Nije ona sama sebi svrhom. Nju valja u nebitnim pitanjima — a nebitno je u njoj sve što su s njom i na njoj učinili Crkva i ljudi kroz stoljeća — prilagođivati i psihologiji čovjeka i željama vjernika i duhu vremena i osobito što intenzivnijem i intimnijem molitvenom i sakramentalnom životu u Crkvi.

Na takvom prilagođivanju, na takvim promjenama kad ih oni smatraju uputnima insistiraju danas ljudi od liturgijskog pokreta na veliko. I na vrlo radikalnim promjenama koje bi da se provedu takle i u posvećene tradicije, stare stoljeća i tisućljeća. U principu imaju sigurno na to i pravo. Na crkvenom saboru se čujemo o svemu tomu i raspravlja, s puno ozbiljnosti, ali i širine.

Samo princip mora biti univerzalan. Mora ga se provoditi dosljedno. I u drugom smjeru. Ne samo unutar granica liturgije. Nego i kad se radi o reguliranju odnosa liturgije prema drugim elementima crkvenog života. Onima pastoralnima u prvom redu.

Naš liturgijski mentalitet ne smije nikada biti krut ni jednostran. Liturgiju valja skladno uklopiti u cjelinu crkvenoga života. I u cjelinu duhovne pastve. Kao najčasniji dio molitvenog i kultičkog života Crkve, ali ne kao jedini. Svoj liturgijski i molitveni život nije Crkva nikada smatrala okameninom. Ona ga je uvijek razvijala. U staroj Crkvi, od stoljeća do stoljeća, i kasnije, kroz sva stoljeća. Prihvaćala je novosti, kad su joj se činile zgodne Dopunjala ga je: novim pobožnostima, novim formama. Nikada nije od nebitnih elemenata liturgije pravila dogme. Nije ni mogla.

Toliko su crkveni ljudi imali uvijek teološkog realizma da su znali da ni liturgijski obredi i običaji prve Crkve nisu bili ništa drugo nego rezultat mnogih pojedinačnih inicijativa, dodavanja, promjena, novosti, izbora: oko one bitne, prve, apostolske i Kristove okosnice. Nastajali su običaji, nastajale tradicije, nastajale formule. Nastajali i gubili se. U rimskoj Crkvi i u drugim Crkvama. Prelazili iz kraja u kraj, stapali se, ukrštavali. I razvijali. Negdje sporije i konzervativnije, kao na kršćanskom istoku, negdje brže, življe i slobodnije, kao na zapadu. Negdje s tendencijom ujednačivanja, kao u zapadnoj Crkvi, negdje na bazi mnogostrukosti, raznovrsnosti, pluraliteta, kao u istočnoj.

A što je na početku Crkve bilo moguće i dopušteno, razumije se da je bilo moguće i dopušteno i kasnije. Crkva je, pa i njezina liturgija, organsko zdanje koje raste i razvija se. Neprirodno je najedamput obustaviti razvojni proces i ukrutiti liturgijski život, kao što se je to, dobrim dijelom, dogodilo u odijeljenim istočnim Crkvama. Prednost je katoličke Crkve i znak njezine vitalnosti — svi joj to objektivni promatrači priznaju — baš ta njezina pokretljivost i elastičnost u svemu onome što je nebitno. I u liturgiji. Katolička je Crkva i na tom polju ostala sebi dosljedna; ostala je logična.

Silili bismo je na nelogičnost kad bismo ustvrdili da su njezine liturgijske forme došle, bilo kada, u stadij apsolutne savršenosti i nepromjenljivosti i da je svako odstupanje od njih na štetu crkvenom životu i kršćanskoj pobožnosti. Sve su to stvari slobodne ocjene i slobodne diskusije. Nije ni crkveni oficij u Crkvi vječan, nije ni molitva časova, nije ni Večernja, nije ni način prisustvovanja sv. Misi. Sve je to posvećeno starinom — za svim tim stoji inspiracija mnogih svetih i velikih duša kršćanske prošlosti — ali ništa od toga nije nepromjenljivo. Ne iscrpljuje molitvenoga i duhovskoga genija Crkve. Ne ograničuje slobode u duhovnom i molitvenom životu. Ne isključuje prinove. Nije sve što je novo i što odudara od starijih, kolikogod posvećenih oblika, odmah zlo. Ne mora biti ni gore. Može biti i bolje. Može koji put izvrsno poslužiti Crkvi i dušama. Može biti i providencijalno.

Nijesu, u ono doba nove, sredovječne pobožnosti bile — nijesu barem morale biti — ništa gore od starokršćanskih. Tko bi ozbiljan i odgovoran smio reći da su kult Isusova čovječanstva, kult Muke i Križa, pobožnost Mariji, pobožnost svecima kako su se javljale i zauzimale maha tokom srednjega vijeka značile minus i nazadak u duhovnom životu Crkve? Tko bi smio osporiti ne samo dobronamjernost, nego i providencijalnost, euharistijskim i marijanskim pobožnostima kojima se je katolička renesansa iza Tridentinskoga sabora suprotstavljala protestantskim napadajima na sakramente, na realnu prisutnost Kristovu u Euharistiji, na Gospino božansko materinstvo, na općinstvo svetih? Nije ni u tome morala biti pogođena svagdje najbolja forma, ali sve je to očito bilo diktirano izrazito apostolsko-pastoralnim pobudama; sve je to bilo zasnovano na, bez sumnje ispravnom, principu da je spasavanje duša i spasvanje vjere prva stvar: i ispred liturgijskih tradicija. Plodovi su toga bili očito pozitivni.

Ti ljudi, i ako nijesu možda imali onoliko strahopočitanja prema tradicionalnim formama crkvene pobožnosti koliko neki drugi,

opažali su dobro potrebu orijentiranja pobožnosti na interesima duhovne pastve i bili su u tom široki i smioni. I uz riziko da im prigovaraju kako »nec cantant, nec ieiunant, nec rubricant«. A radili su oni i to, ali u uvjerenju da ima u Crkvi i važnijih stvari od korala, posne discipline i rubrika. I — uglavnom su pogodili. Rezultati su to pokazali. Vjerničke su mase za njima pošle. Došlo je do kršćanskog preporoda: do ozbiljne i radikalne, potridentinske afirmacije katolicizma.

Moramo na to paziti i mi danas. Interes je otkupljenih duša vrhovna praktična norma i regulativ i liturgijskom životu i liturgijskom pokretu.

Neka nam bude dopušteno da konkretiziramo našu misao! I da je praktično ilustriramo na nekoliko praktičnih momenata sa liturgijsko-pastoralnog područja.

Uz liturgijsku pobožnost — onu vezanu uz aktivno učestovanje vjernika na Misi i uz zajedničku, službenu, molitvu vjerničke općine, u tradicionalnim formama oficija — mora se ostaviti puna sloboda razmahu privatne pobožnosti: svih onih izvanliturgijskih molitvenih i kultičkih formi koje su tokom stoljeća osvojile vjernike, a u njima nema ništa što bi bilo nezdravo ili bolesno sentimentalno. Bila bi po našemu mišljenju gola šteta po vjerski život sustavno ih — a pogotovu silom — potiskivati pod kojim bilo pretekstom. Valja da te obje vrsti pobožnosti idu uporedo i da se usklađuju i dopunjuju u plemenitoj sintezi. Kako je to dobro opazio i lijepo izrekao — instinktom serioznog teologa i crkvenog čovjeka na odgovornu položaju — lucidni i trijezni duh kardinala Fringsa u članku koji je donijela »Služba Božja«, u 6. broju iz g. 1962! Obradovali smo se, čitajući ga.

Valja i u molitvenom životu štovati slobodu vjernika i puteve milosti koji nikada nijesu ni na molitvenom području, trpjeli šablone ni diktovanja. »Spiritus ubi vult spirat!« (Iv 3, 8). »Divisiones gratiarum sunt!« (1 Kor 12, 4). Nije liturgijska molitva jedina molitva. I ne smije da bude. Ubili bismo tim asketsku individualnost duša. Utopili bismo je u kolektivu. Lišili autorefleksije i konkretizacije. Moramo i privatnoj pobožnosti osigurati nesmetan razvoj, otvoriti joj perspektive. Velike, svečane, zborne, pučke Mise neka budu zajedničarske; u drugima, tihima, ostavimo individualnoj pobožnosti što više slobode i raznoličnosti! Neka se pod njima i šuti, i pjeva, i slobodno moli, doklegod to vjernici žele! »Unusquisque in suo sensu abundet!« (Rim 14, 5). Misa i tada ostaje Misa, i žrtva žrtva. Na Krista na oltaru ne će ni tada nitko pobožan i poučen zaboraviti. Ne će ni na pretvorbu, ni na pričest. A to je bitno i glavno.

Nije ni znanstveno, historijski, ozbiljno, ni pastoralno opravdano kad se jednostrano insistira na specifičnom smislu i funkciji pojedinih liturgijskih molitava i tekstova. Treba biti realista pa misliti na genezu tih molitava. Nijesu one sastavljene po unaprijed isplaniranom cikličkom sistemu, nego mnogo puta, dapače većinom, po pobožnoj pojedinačnoj inspiraciji, pa i improvizaciji, vodećih ili jačih crkvenih ljudi. Jači je u njima opći, pobožni ili žrtveni smisao nego onaj specifični. Nije sve ni u staroj Crkvi bilo, u detaljima, podređivano karakteru, a još manje redoslijedu vremena i dana koji današnji profesionalni liturgičari, u svojoj stru-

čnjačkoj pedantnosti, hoće da u svemu otkriju. Liturgija je uvijek bila prvotno religiozno doživljavanje, nije sistematika. Tko je tako tumači, uvlači nasilno sadašnjost u prošlost, projicira svoje ideje u mistični život Crkve, unosi šablonu u svijest Duha i milosti. Na bitnoj misli Mise ili molitve valja najviše visjeti, nikada na pojedinostima ni riječima, osim ako to jasno traži kontekst, kao većinom na centralne blagdane i u liturgijski izrazito naglašenim vremenima crkvene godine (advenat, korizma, doba Muke, uskrsno i duhovno vrijeme). Prenaglašeno forsiranje pojedinosti i tekstovnog redoslijeda samo ometa spontanost, prirodnost, srdačnost, osobnost, toplinu molitve, ide na uštrb pravoj pobožnosti i duhovnom i milosnom interesu duša.

Nijesu na korist crkvenom pastoralnom životu ni tjesnoća i zelotizam pokojega liturgijskog puriste. Zašto, na primjer, da se u svemu moramo vraćati na najstarije forme? Koji se nutarnji, teološki, razlog može citirati, na primjer, za tezu onoga našega subrata iz Slovenije koji u »Službi Božjoj« br. 3, iz g. 1962, deklarira da je jedino liturgijski ispravno kad su ministrantska odijela samo crne sutanele i bijele roketice, jer da je to liturgijska odjeća minorista (akolita)? Ako to i jest, to je, po našemu mišljenju, sasvim akcidentalan, slučajan, uzus, bez ikakva specijalna, bilo simboličnog, bilo liturgijskog, značenja: svećenik u staroj Crkvi nije nosio crnine. Zašto bi to danas bilo bolje i ljepše, nego da se ministranti obuku što ukusnije i, kako je danas običaj, u boji mise, analogno svećeniku? Zar ovo zadnje nije i bliže liturgijskom osjećaju, i bliže ukusu i želji vjernika? Zašto stezati slobodu pastoralnoj inicijativi i inspiraciji bez ikakva ozbiljnijeg razloga? Zašto dogmatizirati i petrificirati evolucione stadije vanjskog crkvenog i obrednog života? Nama izgleda, kad se namjerimo na ovakove stvari, da bi, i na liturgijskom polju, praksi morala prethoditi dobra i solidna teološka teorija koja bi svaku stvar u načelu stavila na njezino pravo mjesto.

I onda ono glavno! Nikada ne bi liturgijska praksa smjela smetati ni frekvenciji sakramenata ni propovijedanju riječi Božje. Nikada odalečivati svećenika, makar i indirektno, od ispovijedanja, od pohoda bolesnika, od direktnog apostolata, pa ni od karitativnog i organizacijskog rada i katoličke akcije. Nikada suziti propovijedanje riječi Božje na homilije i učiniti ga samo adneksom liturgije. Gdje je za to oslon u Evanđelju ili u apostolskoj praksi? Zar je sv. Pavao propovijedao samo uz lomljenje kruha i na liturgijske perikope? Nikada otešćavati vjernicima pričest pretjeranim forsiranjem pričesti pod obje prilike ili ekskluzivnim dijeljenjem pričesti unutar Mise.

U svemu Crkva mora biti široka. I u liturgiji! U svemu mora svećenik prije svega tražiti pastoralnu korist, duhovni napredak vjernika, spasenje besmrtnih duša.

I na materiju se liturgije mora primijeniti veliki princip kršćanske širine i evanđeoske slobode duha što ga svakom prilikom emfatično naglašuje Apostol: »Littera enim occidit, spiritus autem vivificat!« (2 Kor 3, 6). »Christus nos redemit de maledicto legis!« (Gal 3, 13). »Omnia enim vestra sunt: vos autem Cristi: Cristus autem Dei!« (1 Kor. 3, 23).

Dr Č. C.

SAKRALNA UMJETNOST

Nešto o krstionici, uskrsnom svijećnjaku, crkvenim klupama i crkvenim ispovjedaonicama.

Kao što se za kolijevku u koju će se položiti novorođeno odabere lijepo mjesto u kući gdje dopiru sunčane zrake i gdje nema ni buke ni propuha, tako i **krstionica** treba biti smještena što ljepše i što bolje. Dakle ne u kakvom tamnom i vlažnom kutu crkve, nego na časnom i vidljivom mjestu. U mnogim seoskim crkvama postoje one tipične krstionice koje iznad kamenog podnožja i krsne zdjele imadu drveni cilindrični dio koji je glomazan i premazivanjem raznim bojama i lakom, pravo ružan. Ako na takvim nadogradnjama postoje rezbarije, onda se isplati da se sve stručno očisti i obnovi. Ali, ako to nije drugo nego običan drveni ormar, onda je najbolje tu čitavu nadogradnju ukloniti i umjesto toga napraviti novi poklopac. Takav novi poklopac može biti iz drva ili iz metala, može biti ravan ili izbočen, gladak ili urešen ornamentom ili tekstom. Za krštenje potrebne stvari mogu se smjestiti ili u poklopac, ukoliko je ravan ili u samu krsnu zdjelu. Na stijeni blizu krstionice može biti kip ili slika, koja prikazuje Isusovo krštenje, Svetu Obitelj ili Anđela čuvara. Osim toga dobro pristaje koji zidni svijećnjak sa nekoliko svijeća čiji će blagi sjaj osobito svečano obasjati čin svetog krštenja. Ako prostor dozvoljava, može se krstionica tako smjestiti da bude za koju stepenicu povišena. Pogotovo je lijepo, ako u blizini krstionice imadu i cvijeća koje podsjeća da je i krštenik mali pupoljak koji treba da raste u milosti i da se razvije do divnog božjeg djeteta. Ovo cvijeće bilo u loncima, bilo u vazama, može se smjestiti na stalke iz kovanog željeza koji su pričvršćeni na stijeni. Neka se na tom mjestu ne štedi i škrtari. Kako znamo, kršćani u davno doba podigli su čitave zgrade za ovaj sveti obred, a mi danas nastojmo da krstionica bude vedro urešeno mjesto, privlačno za velike i male.

Drugo što je u crkvi često zanemareno jest **uskrsni svijećnjak.** Upravo je čudno i skoro bih rekla uvrijedljivo kada se svijeća koja predočuje Krista postavlja na bilo kakovo skalupljeno podnožje, umjesto na što ljepši svijećnjak ili stalak. Ne mora to biti skupa bronca ili mramor, kako se to vidi u velikim crkvama, nego se tu može primijeniti naša krasna narodna umjetnost. U mnogim selima ima seljaka koji znadu veoma spretno rezbariti. Sjetimo se samo naših prekrasnih preslica. Eto, isto tako bi se mogao i uskrsni svijećnjak rezbariti. Ne treba tu prikazati likove, nego onu našu prastaru ornamentiku. Drugdje znadu opet u bakru raditi ili sedef i žicu u drvo uložiti itd. Svaki kraj ima svoje specijalitete pa neka sve služi za veći sjaj službe božje. A sveta naša Crkva koja u čovjeku budi ono najbolje neka i kod toga dade svoj poticaj. Dakako dimenzije svijećnjaka neka odredi svećenik. Takav uskrsni svijećnjak može u drugo crkveno doba stajati i kraj krstionice.

A sada još nekoliko riječi o **crkvenim klupama.** Svaki se svećenik lako može sam osvjedočiti da li su mu klupe dobre ili ne. Neka u njima boravi za vrijeme jedne svete Mise i znati će sve. Vidjet će da je nemoguće klečati ako je daska za klečanje uska i okoso postavljena jer se u takvom slučaju kleči kao na krovu a o sabranoj molitvi nema govora. Ona pak ploha na koju stavimo

ruke mora biti također dovoljno odmaknuta i niska da se tijelo može nešto naprijed maknuti a toliko široka da svojim sklopljenim rukama ne guram u leđa onoga tko je preda mnom. Sjedalo pak mora biti toliko natrag da se za vrijeme čitanja Evanđelja može bez poteškoća stajati i toliko široko da i odrastao čovjek može za vrijeme propovjedi udobno sjediti i propovijed pratiti. Takove klupe trebaju više mjesta ali su zato uporabive i pomažu pobožnosti. Ako u kojoj crkvi ima klupa iz raznih vremena, važno je da su iste dužine i iste boje, dok naprotiv ružno izgledaju klupe raznih dimenzija i boja a postavljene skupa.

Slična je stvar sa **ispovjedaonicama.** Svećenik mora imati dovoljno mjesta i zraka, a vjernik također. Praktično je da se i na onoj strani gdje vjernik kleči ispod rešetki stavi mala polica na koju se prislanjaju ruke, stavi molitvenik, rupčić i slično i da je ona klupica za klečanje pomična tj. sasvim zasebna, a da ne bi smetalo možebitno guranje, može se dolje na noge prilijepiti komadić debelog sukna, koji ublažuje zvuk.

Vjerujem da ima još problema o kojima treba govoriti, ali o njima ako Bog da drugi puta. Mila WOD

SVEĆENIK — TAJNA

Vrlo su usko povezani pojmovi »religija« i »svećenik«. I kao što se ne da zamisliti religija bez misterija, tako ni život svećenika nije bez misterija, tajna. Pojam »svećenik« uključuje nešto od tajna religije koju predstavlja.

U naše doba svećenikov lik privlači opću pažnu, ne samo bogoslovnih pisaca nego i onih koji su vrlo daleko od vjerskih, svećeničkih ideala. Mnogi su pokušali svećenika analizirati, ali nitko nije otkrio njegovu dušu, bit, intimnu konstrukciju. Nikakva knjiga nije prikazala lik svećenika živ, istinit, jak, tačan u slavi i u padu. Nitko nije sagledao kako svećenikova duša živi za se, u sebi, u ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Ni najveći bogoslovi nisu otkrili sve tajne svećenikova bića. Sam svećenik ne poznaje svoje veličine i bijede, moći i nemoći, slave i slabosti. On će tek u nebu upoznati svu svoju veličinu (sv. Ivan Vianney). Dok je na zemlji, u promatranju svoje veličine, makar je samo djelomično poznaje, naći će izvor spasonosnih pobuda.

SVEĆENIKOVA VELIČINA

Svećenik je najplemenitiji dio Otajstvenoga Kristova tijela; on je drugi Krist, živi Krist; Kristovo oko, usta, jezik, srce... jer preko njega Isus bdi nad svojim stadom, govori puku, navješta evanđelje, daje život, bogosivlje (sv. Ivan Eudes). Čudesna je moć svećenika. On obnavlja žrtvu Kalvarije, doživlje Boga na zemlju... To je veća stvar nego stvoriti svemir. Svećenik hrani duše božanskim tajnama. On ljude izdiže, preoblikuje, pobožanstvenjuje. Kad on govori, moli..., ljudi ustaju, šute i slušaju. Gdje se on pojavi,

ruke mora biti također dovoljno odmaknuta i niska da se tijelo može nešto naprijed maknuti a toliko široka da svojim sklopljenim rukama ne guram u leđa onoga tko je preda mnom. Sjedalo pak mora biti toliko natrag da se za vrijeme čitanja Evanđelja može bez poteškoća stajati i toliko široko da i odrastao čovjek može za vrijeme propovjedi udobno sjediti i propovijed pratiti. Takove klupe trebaju više mjesta ali su zato uporabive i pomažu pobožnosti. Ako u kojoj crkvi ima klupa iz raznih vremena, važno je da su iste dužine i iste boje, dok naprotiv ružno izgledaju klupe raznih dimenzija i boja a postavljene skupa.

Slična je stvar sa **ispovjedaonicama.** Svećenik mora imati dovoljno mjesta i zraka, a vjernik također. Praktično je da se i na onoj strani gdje vjernik kleči ispod rešetki stavi mala polica na koju se prislanjaju ruke, stavi molitvenik, rupčić i slično i da je ona klupica za klečanje pomična tj. sasvim zasebna, a da ne bi smetalo moželbitno guranje, može se dolje na noge prilijepiti komadić debelog sukna, koji ublažuje zvuk.

Vjerujem da ima još problema o kojima treba govoriti, ali o njima ako Bog da drugi puta. Mila WOD

SVEĆENIK — TAJNA

Vrlo su usko povezani pojmovi »religija« i »svećenik«. I kao što se ne da zamisliti religija bez misterija, tako ni život svećenika nije bez misterija, tajna. Pojam »svećenik« uključuje nešto od tajna religije koju predstavlja.

U naše doba svećenikov lik privlači opću pažnu, ne samo bogoslovnih pisaca nego i onih koji su vrlo daleko od vjerskih, svećeničkih ideala. Mnogi su pokušali svećenika analizirati, ali nitko nije otkrio njegovu dušu, bit, intimnu konstrukciju. Nikakva knjiga nije prikazala lik svećenika živ, istinit, jak, tačan u slavi i u padu. Nitko nije sagledao kako svećenikova duša živi za se, u sebi, u ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Ni najveći bogoslovi nisu otkrili sve tajne svećenikova bića. Sam svećenik ne poznaje svoje veličine i bijede, moći i nemoći, slave i slabosti. On će tek u nebu upoznati svu svoju veličinu (sv. Ivan Vianney). Dok je na zemlji, u promatranju svoje veličine, makar je samo djelomično poznaje, naći će izvor spasonosnih pobuda.

SVEĆENIKOVA VELIČINA

Svećenik je najplemenitiji dio Otajstvenoga Kristova tijela; on je drugi Krist, živi Krist; Kristovo oko, usta, jezik, srce . . . jer preko njega Isus bdi nad svojim stadom, govori puku, navješta evanđelje, daje život, bogosivlje (sv. Ivan Eudes). Čudesna je moć svećenika. On obnavlja žrtvu Kalvarije, doziva Boga na zemlju . . . To je veća stvar nego stvoriti svemir. Svećenik hrani duše božanskim tajnama. On ljude izdiže, preoblikuje, pobožanstvenjuje. Kad on govori, moli . . ., ljudi ustaju, šute i slušaju. Gdje se on pojavi,

tu je mir, sreća, blagostanje. Gdje ga nestane, nastaje pustoš, ljudi se klanjaju životinjama.

Svećenik nije za se svećenik nego za druge. Žrtvu ne prinosi samo za se nego i za druge; a sakramente i ne daje sebi nego drugima. On je čovjek koji ljudima pravi most od zemlje do neba. Zato se svaki svećenik može nazvati »pontifeks« (pontem facere — praviti most). Posrednik je između Boga i čovjeka. Svećenik je mjesto, zemlja gdje se susreće Bog i čovjek (Matteucci). On vrši najuzvišeniju socijalnu funkciju: usklađuje odnos između Boga i ljudi. U ime ljudi klanja se kralju svih ljudi. Ljudi obično vole ostati u nizini, u dolini, a Mojsija — svećenika šalju na brdo da govori s Bogom. Svećenik vodi duše iz zemaljske doline u nebeske visine. On je svjetlo svijeta, voštanica, od Boga zapaljena, da svijetli ljudima i da izgara za ljude. On je svakome sve..., jer svakome znade kazati pravu riječ: i djetetu i starcu, i mušku i žensku, i bogatu i siromahu, i zdravu i bolesnu, i učenu i neuku...

TRNJE — RUŽE

Svećenikov je životni put prepun protivnosti, posut trnjem i ružama. Iako je uzvišen do Boga, ostaje slab, grešan čovjek. Za ljude je most od zemlje do neba, posrednik pred Bogom, a za svoje je spasenje nesiguran. Mora mrziti grijeh, a dužnost mu je živjeti među grešnim ljudima. Mora ih pače tražiti da ih obrati. Bez obitelji je, a u srcu je mnogih obitelji.

Život je svećenika pun najtežih kušnja. Suđeno mu je da s Učiteljem trpi u Getsemaniju... S Učiteljem valja mu se penjati na Kalvariju noseći križ da na njemu bude raspet... Svećenik trpi s Kristom kad gleda kako propada nevinost, kako se truju mlada srca... Trpi, uzdiše i plače zbog grijeha ljudi. Trpi dok promatra kako mnogi ostavljaju Boga... Trpi i zbog svoje nevrijednosti; boji se da nije sve učinio što je morao. Trpi, jer ga mnogi ne razumiju, vrijeđaju, napadaju...

Ali s druge strane srce mu obiluje radošću kakve svijet ne može dati. Svaku njegovu bol prati radost. Ne može biti drugačije. Evanđelje je manual radosti (Chesterton), blaga radosna vijest. U svakoj žalosti svećenik čuje glas Učitelja: Vaša će se žalost okrenuti u radost... Doći ću k vama, i radovat će se srce vaše... Vaše radosti ne će nitko uzeti od vas! Kao da živi izvan zemlje, i u najtežoj je kušnji veseo, sretan i zadovoljan. Veseo je i radostan, kad u najtežim mukama umire dajući život da spasi tuđu obitelj (Kolbe); kad mu se tijelo raspada od gube, koju je dobio vršeći apostolat, on nije žalostan ni melankoličan, nego pjeva pjesme radosne (o. Ignacije iz Ispra). Čiste su i plemenite svećenikove radosti na oltaru, u ispovjedaonici, kod bolesničkog kreveta... U njegovu se životu vidi kako je istina da je Crkva dućan gdje se kupuje radost. Takvu čistu i plemenitu radost ne čuva svećenik samo za se nego je i ljudima donosi. Samo svećenik može uvjerljivo kazati ožalošćenom i potištenom čovjeku: Idi u miru! Sama njegova pojava ima donositi ljudima radost. On se nikada u društvu ne smije ukazati žalostan, makar mu srce od boli krvari. Za-

lostan svećenik nije drag vjernicima... Oni žalosne svećenike na usta velikoga književnika (Bernanos) pitaju: »Zašto krijete svoju radost? Gledajući vas ne bi čovjek rekao da je Gospodin samo vama obećao radost!«

LJUDSKI SUDOVI

Što o svećeniku misle ljudi? Što o njemu sude oni koji ga žele upoznati, proniknuti? Jedni ga ljube, vjerni su mu i odani kao nikome. Ljube trag gdje stane njegova stopa (sv. Terezija). Časte ga više nego anđela Božjega, jer je on Božji predstavnik, a anđeo samo sluga (sv. Franjo). Bezbrojni su mu zahvalni, jer su kod njega našli pomoć, osjetili ljubav. On im je sigurno, pouzdano utočište u pitanjima savjesti. Vrlo ih je mnogo koji su mu zahvalni, jer su kod njega doživjeli jedinstvene, najljepše, nezaboravne časove života, dok ih je odrešivao, pričešćivao, blagosivljao, opremao u vječnost... S pouzdanjem, s pravom zovu »ocem« njega koji nije tjelesno rađao, koji odricanjem nije izgubio nego dobio.

A drugi? Ne shvaćaju ga... Dok sâm u zabitnom selu, daleko od grada i gradske udobnosti, bez plaće, trpi oskudicu; dok među neukim seoskim svijetom vrši predano obaveze svojega poziva; dok sam bdi, kleči, moli; dok s velikom ustrpljivošću uči vječne istine, dijeli svete sakramente, oslobađa od okova grijeha, oprema na put u vječnost...; toliki ga krivo gledaju, mrze, preziru, uhode, kleveću, prebrzo razglase njegov pad...; predbacuju mu da »vrši zanat«... Svaki od svećenika barem jednom u životu osjeti istinitost izreke svojega Učitelja: Šaljem vas kao ovce među vukove ...prezirat će vas i progoniti...! Svećenik je doista »čovjek kojega jedu«, (Foucond). A ipak kroz vjekove mladi ljudi biraju svećenički poziv, da budu prezreni, da život »izgube« (tj. nađu). Oni su svjesni da će ići putem trnja i ruža. Oni vrlo dobro znadu, da će ih mnogi hvaliti i slaviti (za svećenika pogibeljno!), a drugi progoniti i ~a-zapinjati (za svećenika spas!).

OPĆE UVJERENJE

Ljudi, dakle, različito misle o svećeniku, vrlo različito... Samo se u jednome svi slažu. Svi ljudi, svećenikovi najbolji prijatelji kao i najljući protivnici, uvjereni su da svećenikov život ima biti bolji, kreposniji, svetiji, nego život drugih ljudi. Svećenik se ne smije zadovoljiti osrednjošću, nego mora biti sasvim predan svojemu pozivu. Osrednji je svećenik zao svećenik, a zao je svećenik — nagrda svojega zvanja. Svećenikova žrtva ne smije imati granica. Kao što Krist daje svega sebe na Kalvariji i u Euharistiji, tako i svećenik ima dati svega sebe Kristu i dušama. Svećenikov je posao žrtvovanje, predanje; križ mu je hrana, žrtva piće... Heroizam je njegov stil. Zaigrao je igru, ne smije odustati. Sramota mu je izdati poniznost Nazareta, Krv Golgote. Ideal mu je raditi do iscrpljenja, umrijeti na nogama. Dužnost mu je težiti za svetošću, izdao je svoj poziv! Istina je, ne će nikada stignuti do vrhunca svetosti, ali mora za svetošću neprestano težiti. I sama

težnja za svetošću već je neka svetost; sama težnja za ljubavlju prema Bogu već je ljubav.

Svećenik ima dušama donijeti Krista i njegovo Evanđelje... Međutim, njegov najzvučniji glas nije riječ nego život, dobar primjer. »Od svećenika ne tražim da mi govore o Bogu nego da mi dadu Boga. Najbolja je propovijed život svećenika. Dobar svećenik ne mora ništa govoriti. Gledam ga i dosta mi je.« (F. Mauriac)

Neka je studentica napisala: »Imala sam 23 godine, kad sam se pripravljala da razgovaram sama sa svećenikom. U srcu sam mislila: Gledat ću čovjeka koji živi božanski, u Bogu... Govorit ću mu, slušati ga... Jer, za me je svećenik čovjek koji živi božanski. On ima ljudima pokazati Boga. Moramo i izvana vidjeti na svećeniku da živi stalno u Bogu. Ako svećenici budu tako živjeli, onda će za bezbošce Bog, koji je za njih 'nemoguć', postati 'moguć'. Svećenik, koji je svjedok Božji, nužno djeluje... Svećenik ne smije biti osrednji... Svećeniku se osrednjost ne može oprostiti!« (G. Barra)

Sacerdotes Altissimi, videte vocationem vestram...

Dr o. Jenko ŠTEKA

NOČNA MOLITEV

Neki duhovnik se je posvetil nočni molitvi in dolgo vrsto let je pošiljal v nočnih urah svoje molitve in prošnje k Bogu. Kaj ga je k temu nagnilo, je izpovedal sam, ko je zapisal v svoj dnevnik tole:

12. junija. Ko smo se včeraj zjutraj v slovesnem sprevodu s sv. Rešnjim telesom ravno vračali v cerkev, sem se bolj kakor kdaj spomnil, koliko ljubezen nam skazuje Jezus v najsvetejšem zakramentu; bolj kakor kdaj sem bolestno začutil, kako malo smo mu hvaležni za to dobroto, kako malo porabljamo milosti, ki nam jih ponuja.

Tu se mi je zazdelo, kakor bi mi nekaj reklo: »Pa zakaj ne poskrbiš ti, da se to zboljša?« In to vprašanje se je ponavljalo v duši. Jaz sem si mislil, kakor da bi odgovarjal: Kaj pa morem jaz pomagati k zboljšanju? In zopet mi je bilo, kakor da bu čul opomin: »Posnemaj svetnike, porabi del noči za prošnjo molitev!« (Prejšnji dan sem nekaj bral o taki molitvi.) Med sveto mašo mi je bila ta misel prav kakor ukaz pred očmi; nekaj me je priganjalo, naj že v nasljednji noči to poskusim.

Že sem bil precej odločen. Pa čimbolj se je večer bližal, tem manj mi je misel prijala. Kar me je opomnilo v srcu, da bom zanemaril milost Božjo, ker sem lahko dovolj prepričan, da me kliče Bog sam. Zato sem sklenil poskusiti. Legel sem k počitku malo prej kakor navadno, ob eni sem vstal in molil do treh. Poln notranje tolažbe sem šel zopet k počitku do petih. Potem sem nenavadno pobožno maševal. — Prositi hočem Boga, da mi pomaga tako nadaljevati.

14. junija. Predložil sem stvar spovedniku in ta jo je odobril.

1. julija. Tri tedne opravljam nočno molitev, ne da bi se počutil slabejšega glede zdravlja in ker to ugodno vpliva na moje notranje življenje, veselo nadaljujem.

3. januara. Že nad pol leta oporavljam z dobrim uspehom nočno vajo; hočem nadaljevati v Božjem imenu.

težnja za svetošću već je neka svetost; sama težnja za ljubavlju prema Bogu već je ljubav.

Svećenik ima dušama donijeti Krista i njegovo Evanđelje... Međutim, njegov najzvučniji glas nije riječ nego život, dobar primjer. »Od svećenika ne tražim da mi govore o Bogu nego da mi dadu Boga. Najbolja je propovijed život svećenika. Dobar svećenik ne mora ništa govoriti. Gledam ga i dosta mi je.« (F. Mauriac)

Neka je studentica napisala: »Imala sam 23 godine, kad sam se pripravljala da razgovaram sama sa svećenikom. U srcu sam mislila: Gledat ću čovjeka koji živi božanski, u Bogu... Govorit ću mu, slušati ga... Jer, za me je svećenik čovjek koji živi božanski. On ima ljudima pokazati Boga. Moramo i izvana vidjeti na svećeniku da živi stalno u Bogu. Ako svećenici budu tako živjeli, onda će za bezbošce Bog, koji je za njih 'nemoguć', postati 'moguć'. Svećenik, koji je svjedok Božji, nužno djeluje... Svećenik ne smije biti osrednji... Svećeniku se osrednjost ne može oprostiti!« (G. Barra)

Sacerdotes Altissimi, videte vocationem vestram...

Dr o. Jerko ŠTEKA

NOČNA MOLITEV

Neki duhovnik se je posvetil nočni molitvi in dolgo vrsto let je pošiljal v nočnih urah svoje molitve in prošnje k Bogu. Kaj ga je k temu nagnilo, je izpovedal sam, ko je zapisal v svoj dnevnik tole:

12. junija. Ko smo se včeraj zjutraj v slovesnem sprevodu s sv. Rešnjim telesom ravno vračali v cerkev, sem se bolj kakor kdaj spomnil, koliko ljubezen nam skazuje Jezus v najsvetejšem zakramentu; bolj kakor kdaj sem bolestno začutili, kako malo smo mu hvaležni za to dobroto, kako malo porabljamo milosti, ki nam jih ponuja.

Tu se mi je zazdelo, kakor bi mi nekaj reklo: »Pa zakaj ne poskrbiš ti, da se to zboljša?« In to vprašanje se je ponavljalo v duši. Jaz sem si mislil, kakor da bi odgovarjal: Kaj pa morem jaz pomagati k zboljšanju? In zopet mi je bilo, kakor da bu čul opomin: »Posnemaj svetnike, porabi del noči za prošnjo molitev!« (Prejšnji dan sem nekaj bral o taki molitvi.) Med sveto mašo mi je bila ta misel prav kakor ukaz pred očmi; nekaj me je priganjalo, naj že v nasljednji noči to poskusim.

Že sem bil precej odločen. Pa čimbolj se je večer bližal, tem manj mi je misel prijala. Kar me je opomnilo v srcu, da bom zanemaril milost Božjo, ker sem lahko dovolj prepričan, da me kliče Bog sam. Zato sem sklenil poskusiti. Legel sem k počitku malo prej kakor navadno, ob eni sem vstal in molil do treh. Poln notranje tolažbe sem šel zopet k počitku do petih. Potem sem nenavadno pobožno maševal. — Prositi hočem Boga, da mi pomaga tako nadaljevati.

14. junija. Predložil sem stvar spovedniku in ta jo je odobril.

1. julija. Tri tedne opravljam nočno molitev, ne da bi se počutil slabejšega glede zdravlja in ker to ugodno vpliva na moje notranje življenje, veselo nadaljujem.

3. januara. Že nad pol leta opravljam z dobrim uspehom nočno vajo; hočem nadaljevati v Božjem imenu.

Tako dnevnik. Po zapiskih v njem je opravljal nočno vajo z majhnimi izjemami leto za letom. Za nekaj let je moral nočno molitev radi zdravja opustiti. Toda ker je prejel od nočne molitve, kakor je pripovedoval prijatelju, mnogo blagoslova, je odslej opravljal iste molitve prav toliko časa podnevi.

Iz njegovih zapiskov lahko povemo, kako je ta pobožna duša dve ponoči uri porabila. Pravi takole:

Pri svojih nočnih vajah sem delal takole: Najprej sem se postavil v duhu pred Gospoda v svetem zakramentu in poprosil Očeta in Sina in Svetoga Duha, da mi pomagajo in me vodijo v moji vaji. Po polurnem premišljevanju sem začel moliti svojo uro. Ker so vse moje potrebe v zakramentu pričujočemu Srcu Jezusovemu znane še bolj kakor meni, se združim z Gospodom, ki je tolikokrat molil ponoči (in unione illius divinae intentionis, qua nocturnis horis orasti), se obrnem v duhu proti tisti strani, kjer se prav tedaj opravljajo svete maše. Potem se zaradi grehov ponižam pred Gospodom, ker vem, da bi zaradi grešnosti ne mogel, moliti za te visoke namene, ko bi Gospod ne imel z menoj usmiljenja; molim torej za odpuščanje grehov. Zaradi svoje nevrednosti se obračam do Marije in vshe svetnikov za pomoč.

Od prošnje do prošnje ostajem pri vsaki toliko časa, kolikor mi veli milost, za katero prosim in kolikor dopušča čas. Vsako prošnjo priporočam Gospodu s kratkimi besedami, včasih z očenašem ali kako drugo molitvico.

Začenjam pri sebi in prosim Gospoda, naj mi pomnoži milosti, naj utrdi posamezne kreposti krščanskega življenja, milost vere, upanja, ljubezni, pobožnosti, ponižnosti, čistosti, zmernosti, potrpežljivosti, gorečnosti itd., več ali manj časa mudeč se pri posameznih čednosti. Gospodu priporočam tudi svoje dušno pastirstvo (pridige, sprovodenico itd.).

Za priprošnje sem napravil vzorec, v katerem sem se kar največ ravnal po besedah svetega apostola: Fiant orationes pro omnibus hominibus. Seveda se ne morem vselej pri vsaki dalje časa muditi. Več časa porabim za priprošnjo, pri kateri mi veli to storiti notranje navdihanjenje, drugih se le povrhu spomnim. Na ta način se menjajo točke, pri katerih se dalje mudim, tako da polagoma vse pridejo na vrsto. Včasih se zgodi, da omenim v uri le malo točk natanko; na koncu ure po vse druge priporočim Gospodu, vsako vsaj z eno besedo. Molim:

1. za prezvišenega škofa in vse, ki mu pomagajo;

2. za vse, kateri z menoj v isti namen delujejo, tj. za duhovnike vobče ali za kakega posebej, za starše, za svetne oblastnike, za nameščence itd.;

3. za razne ustanove, katere služijo zveličanju duš (bratovščine in društva itd.),

4. za ljudi različne starosti in raznega stanu: za majhne otroke, za šolsko mladino, za mladeniče in mladenke, za učence, za vajence, pomočnike, za zaročence, za zaklonce, za stare ljudi, za bogate, za revne, za krčmarje, trgovce, tovarniške delavce, železničarje itd.;

5. za ljudi, ki se razlikujejo po dušnem stanju: za tiste, ki so v nevarnosti, za tiste, ki žive v skušnjavah, za omahujoče v veri, za tiste, ki padajo v stare grehe, za svetohlince, za nespokorne

grešnike, za posamezne izmed njih (nečistnike, pijance, kleparje, za živeče v sovraštvu, za neverne itd.);

6. za različne ljudi; za bolnike in trpeče, za take, ki so v stiski, za umirajoče in za umrle;

7. za bližnje osebe: za župljane vobče, za spovedance, zlasti za tiste, katerim so spovedniki morali odreči odvezo in ki so posebno milosti, za vse, ki so se moji priprošnji priporočili, za tiste, katerim sem morebit dal pohujšanje, za tiste, ki me ne morejo videti, ki so mi kaj slabega storili, za domače, za sorodnike, za prijatelje·

8. za razna duhovska opravila: za pridigo, za krščanski nauk, za spoved, za bolnike in siromake;

9. za širše kroge: za vso škofijo, za sveto Cerkev, za papeža, za škofe in duhovnike, za učitelje in učiteljice, za civilne zakone, za tiste, ki imajo grešna znanja, za vse vojake, padle v prvi in drugi svetovni vojni, za poročene, za razne redove, za misijone med pogani, za krivoverce in ločene brate, za mlačne v veri, za svetne poglavarje, za posamezne države, za dežele in dele sveta, in sicer na način, kako potrbujejo pomoči Gospodove.

Tako se mi je zdelo, da me obdajajo v molitveni uri tisoči in tisoči, ki potrebujejo prošnje, ki me prosijo te duhovne miloščine. Kolikokrat so posebne okoliščine glasno zahtevale pomoči in molitve: posebne dušne potrebe, žalostni dogodki, nesreče, dušne nevarnosti, stiske posameznih in celih dežel. Oh, koliko ima zemlja dušnega in telesnega uboštva. Kdo bi bih za to brezbrižen? Kada tolažba za nas, da moremo pomagati z molitvijo.

Večkrat sem se vprašal, ali smem upati, da moja slaba molitev, katero razdelim na toliko strani, tudi res vsestransko koristi in pomaga?

Kako bi mogel to upati, ko bi bil sam? A stopal sem pred prestol Božji sklicevaje se na zasluge presv. Srca Jezusovega, s katerim sem se združeval pred molitvijo, opiraje se na neskonačno zasluženje njegove sv. daritve, s katero sem se povezal; slednjič ozirajoč se na priprošnjo preblažene device Marije in vseh svetnikov. Postal sem pln svetega poguma in bil sem k Kristusu in njegovih svetnikih z vsem bogat.

Zato mi je veselej dobro delo, ko sem po molitvi (o poltreh) opravil še križev pot. Pri posameznih postajah sem ponavljal svoje prošnje in obnem daroval Gospodu zasluženje trpljenja in muk Kristusovih kot prošnjo daritev.

In ker sem tudi med križevim potom, kakor poprej v molitvi, dajal svoje prošnje Gospodu v tako dragocenem spremstvu, sem misli, da nisem preveč predrzen, ko sem na kom dal blagoslov vsemu svetu. Ali je torej čudno, da sem bil veselj tako srečen, ko je bila ura tri?

Franc RAMPRE

VIJESTI

Homiletsko-liturgijski tečaj. U Zagrebu je 19, 20. i 21. veljače održan vrlo uspjeli homiletsko-liturgijski tečaj. Sudjelovalo je oko 600 svećenika iz svih krajeva naše zemlje. Kroz tri dana tečaja održano je ovih devet predavanja: Kriza i obnova propovjedništva (Dr Đ. Gračanin), Liturgija i propovijedanje (O. dr M. Kirigin),

grešnike, za posamezne izmed njih (nečistnike, pijance, kleparje, za živeče v sovraštvu, za neverne itd.);

6. za različne ljudi; za bolnike in trpeče, za take, ki so v stiski, za umirajoče in za umrle;

7. za bližnje osebe: za župljane vobče, za spovedance, zlasti za tiste, katerim so spovedniki morali odreči odvezo in ki so posebno milosti, za vse, ki so se moji priprošnji priporočili, za tiste, katerim sem morebit dal pohujšanje, za tiste, ki me ne morejo videti, ki so mi kaj slabega storili, za domače, za sorodnike, za prijatelje·

8. za razna duhovska opravila: za pridigo, za krščanski nauk, za spoved, za bolnike in siromake;

9. za širše kroge: za vso škofijo, za sveto Cerkev, za papeža, za škofe in duhovnike, za učitelje in učiteljice, za civilne zakone, za tiste, ki imajo grešna znanja, za vse vojake, padle v prvi in drugi svetovni vojni, za poročene, za razne redove, za misijone med pogani, za krivoverce in ločene brate, za mlačne v veri, za svetne poglavarje, za posamezne države, za dežele in dele sveta, in sicer na način, kako potrbujejo pomoči Gospodove.

Tako se mi je zdelo, da me obdajajo v molitveni uri tisoči in tisoči, ki potrebujejo prošnje, ki me prosijo te duhovne miloščine. Kolikokrat so posebne okoliščine glasno zahtevale pomoči in molitve: posebne dušne potrebe, žalostni dogodki, nesreče, dušne nevarnosti, stiske posameznih in celih dežel. Oh, koliko ima zemlja dušnega in telesnega uboštva. Kdo bi bih za to brezbrižen? Kada tolažba za nas, da moremo pomagati z molitvijo.

Večkrat sem se vprašal, ali smem upati, da moja slaba molitev, katero razdelim na toliko strani, tudi res vesestransko koristi in pomaga?

Kako bi mogel to upati, ko bi bil sam? A stopal sem pred prestol Božji sklicevaje se na zasluge presv. Srca Jezusovega, s katerim sem se združeval pred molitvijo, opiraje se na neskonačno zasluženje njegove sv. daritve, s katero sem se povezal; slednjič ozirajoč se na priprošnjo preblažene device Marije in vseh svetnikov. Postal sem pln svetega poguma in bil sem k Kristusu in njegovih svetnikih z vsem bogat.

Zato mi je veselej dobro delo, ko sem po molitvi (o poltreh) opravil še križev pot. Pri posameznih postajah sem ponavljal svoje prošnje in obnem daroval Gospodu zasluženje trpljenja in muk Kristusovih kot prošnjo daritev.

In ker sem tudi med križevim potom, kakor poprej v molitvi, dajal svoje prošnje Gospodu v tako dragocenem spremstvu, sem misli, da nisem preveč predrzen, ko sem na kom dal blagoslov vsemu svetu. Ali je torej čudno, da sem bil veselj tako srečen, ko je bila ura tri? Franc RAMPRE

VIJESTI

Homiletsko-liturgijski tečaj. U Zagrebu je 19, 20. i 21. veljače održan vrlo uspjeli homiletsko-liturgijski tečaj. Sudjelovalo je oko 600 svećenika iz svih krajeva naše zemlje. Kroz tri dana tečaja održano je ovih devet predavanja: Kriza i obnova propovjedništva (Dr Đ. Gračanin), Liturgija i propovijedanje (O. dr M. Kirigin),

Temeljna načela krigmatike (Msgr. dr J. Pogačnik), koreferat: Uloga kerigmatičke teologije u propovijedanju dogme (O. dr R. Brajčić), Problematika modernog čovjeka (O. M. Škvorc), Uvjeti uspjeha propovijedi (P. Žanić), Moralne teme u propovijedanju (O. dr J. Kuničić), Liturgija i Biblija kao izvori propovijedanja (O. dr Duda), Teologija propovijedanja (O. dr T. Šagi-Bunić) i Mistagoško tumačenje perikopa (Msgr A. Pichler). Predavanja će biti objavljenja u posebnoj knjizi.

Sastanak ILO-a. Prije i poslije homiletsko-liturgijskog tečaja održane su u Zagrebu dvije sjednice ILO-a. Uz preuzv. Predsjednika i članove prisustvovali su i neki članovi DLO-a. Raspravljalo se o ovogodišnjem i dogodišnjem tečaju koji bi imao razgraditi temu: Liturgijska konstitucija II vatikanskog koncila. Također se raspravljalo o radu i izdanjima ILO-a te o sastanku profesora liturgike koji bi se slijedećeg ljeta imao održati u Makarskoj.

Pismo koncilskim ocima. Na blagdan Bogojavljenja upravio je Sv. Otac pismo biskupima cijelog svijeta kao i drugim koncilskim ocima u vezi s koncilskim radom između prvog i drugog zasjedanja. To je pismo objavljeno u Vatikanu 7. veljače a govori o odnosima između koncilskog središta u Rimu i pojedinih koncilskih otaca, o ulozi klera i laika, o ciljevima koncila obzirom na cjelokupno kršćanstvo i čovječanstvo (Kirchenzeitung für das Bistum Hildesheim 1963, 8, 7).

Koordinaciona komisija. Iz velikog mnoštva shema koje su predložene koncilu potrebno je izabrati ono što je najvažnije. Isto tako je potrebno uskladiti rad koncilskih komisija. U tu svrhu imenovao je Sv. Otac 6. XII prošle godine posebnu koordinacionu komisiju koja se sastoji od šest kardinala i predsjednika svih drugih komisija. Ta je komisija otpočela radom 21. siječnja (Kirchenzeitung für das Bitum Aachen 1963, 7, 11).

Početak nove epohe. Kardinal Leger i nadbiskup Rouena Msgr Martin ističu da s drugim vatikanskim saborom počinje nova epoha crkvene povijesti (Ibid. 10).

Koncilski sastanak. Koncilski oci s područja njemačkog jezika održali 5. i 6. veljače sastanak u Münchenu kao pripravu za drugi period koncila. Bilo je prisutno 43 biskupa iz Njemačke, 12 iz Austrije, 2 iz Švicarske, 10 njemačkih misijskih biskupa, te biskupi Haarlema, Kopenhagena, Stockholma, Strassburga i Namura. Raspravljalo se o Crkvi i crkvenim službama (Kirchenzeitung für das Bistum Hildesheim 1963, 7, 2).

Značenje koncila. Na završetku ekumenskog sastanka u Loccumu, 7. veljače, predsjednik vijeća evangeličke crkve u Njemačkoj D. Scharf naglasio je izvanredno značenje II vatikanskog koncila za cijelo kršćanstvo. Na njega je posebno djelovao otvoreni nastup južnoameričkog episkopata na koncilu (Ibid.).

Spomen-crkva. Na uspomenu II vatikanskog sabora posvetio je biskup gradišćanskih Hrvata Laszlo novu crkvu sv. Križa u turističkom mjestu Moerbisch u blizini austrijsko-mađarske granice (Kirchenzeitung für das Bistum Aachen 1963, 7, 11).

Zaključci koncila. Kardinal Döpfner, član koordinacione komisije, dao je izjavu preko bajerskog radija da od koncila ne možemo očekivati neke senzacionalne zaključke, ali će sigurno biti vrlo

značajnih smjernica za život i rad Crkve u skoroj budućnosti. Ta će razjašnjenja biti osnovica za rješavanje mnogih problema dušobrižništva, laičkog apostolata, odgoja klera, redovništva, misijskog rada Crkve, novog crkvenog zakonika (Ibid.).

Objavljenje Crkve. Prigodom otvora II vatikanskog sabora jedan pravoslavni monah objavio je studiju u kojoj tvrdi da ovim saborom počinje vrijeme savršenog objavljenja Crkve — **»eklesiofania«** (Inf. cath. intern. 1963, 184, 4).

Odjek vatikanskog sabora u Moskvi. Poslije povratka s prvog perioda zasjedanja sabora delegati ruske pravoslavne Crkve dali su najpovoljnije izjave. Moskovski patrijarhat zauzeo se s uspjehom kod sovjetske vlade za oslobođenje katoličkog metropolita Slipyja. Mnoge moskovske novine donosile su izvatke iz papinih govora (Ibid. 183, 8).

Obavijesti o radu sabora. Biskup St. Pöltena dr F. Zak i revija »Stimmen der Zeit« predlažu da bi za vrijeme drugog perioda zasjedanja trebalo dati novinarima potpuni uvid u rad sabora da tako javnost može dobiti točne i cjelovite informacije (Der Sonntag 1963, 7, 24; Kirchenzeitung für das Bistum Aachen 1963, 7, 11).

Sinoda u Bolonji. Nedavno su objavljeni akti dijecezanske sinode što je održana u Bolonji 1961. g. pod presjedanjem kardinala G. Lercaro. Mnogi zaključci te sinode mogu poslužiti kao siguran putokaz na putu liturgijske obnove pa neke ovdje donosimo: — Da bi se naglasilo da je Pričest najpotpuniji čin sudjelovanja u sv. Misi, neka se pričešćuje česticama posvećenim na istoj Misi barem prigodom prve Pričesti, vjenčanja, na župskoj Misi i kad u župi celebrira Ordinarij (22). — Razborit razlog dostaje da se Pričest dijeli izvan Mise. Na blagdane redovito ima manje razloga da se tako postupa (23). — Da ne bi vjernici pobrkali vrijednost pojedinih liturgijskih čina i smatrali da je euharistijski blagoslov važniji od Mise (jer se vrši s više ukrasnih elemenata), naređujemo da se iza Mise ne drži takav blagoslov ni s pokaznicom ni s piksidom. Sasvim je druga stvar ako iza Mise slijedi procesija koja završava s euharistijskim blagoslovom. Ako se drži večernja Misa, neka se blagoslov premjesti u drugo vrijeme (30). — Neka kroz cijelu uskrsnu osminu krstionica bude ukrašena svjetlima i cvijećem, i neka se pozovu vjernici da je posjećuju moleći ispovijest vjere (Vjerujem) i sinovsku molitvu (Oče naš) (41). — Električno svjetlo je u svrhu kulta sasvim zabranjeno. Prema tome se ne smije upotrebljavati ni kao vječno svjetlo, ni pred izloženim Svetotajstvom, ni u tabernakulu (92). — U crkvi je zabranjeno umjetno cvijeće. Na oltaru neka se ne stavljaju posude s cvijećem. To se može razborito učiniti u prezbiteriju i u lađi crkve (93). — Zabranjena je bilo za vrijeme liturgijskog čina, bilo za vrijeme pobožnih vježbi svaka glazba koja ne odgovara dostojanstvu bogoštovlja. Napose je zabranjeno: a) »solo« pjevanje, b) izvođenje, pače i samim orguljama, slijedećih skladbi: »Ave Maria« od Arcadelta, Largo od Händela, »Ave Maria« od Schuberta, »Ave Maria« od Gounoda, »Agnus Dei« od Bizeta ... (144). — Popis zabranjenih skladbi mora biti izvješen u svakom koru (145). — Osim raspela smije na oltaru biti još samo slika naslova oltara (154). — U svakoj crkvi neka bude samo jedna Gospina slika (155). — Svaka umjetnina u crkvi neka ima potvrdu priznatog umjetnika. Serijski izrađene stvari neka se ne unose u

crkvu (158). — Neka se svakog dana pročita na Misi poslanica i evanđelje na živom jeziku (189). (Ephemerides liturgicae 1962, 6, 458—465).

Bogoslužje na esperantu. U Valenciji se svake godine na blagdan zaštitnika mjesta drži služba Božja za autora esperanta L. Zamenhofa. Preko sv. Mise pjevaju se pjesme i drži se propovijed na esperantu (Der Sonntag 1963, 2, 20).

Misal na finskom jeziku. U Finskoj su izdanja katoličkih knjiga vrlo rijetka jer od cjelokupnog pučanstva (4,3 milijuna) ima samo 2.200 katolika. Biskupija Helsinki, što je uspostavljena g. 1955, obuhvaća čitavu Finsku. Napokon su i finski katolici dobili izdanje misala na latinskom i finskom jeziku (Kirchenzeitung für das Bistum Aachen 1963, 7, 4).

Reforma brevijara. Splitski biskup preuzv. Dr F. Franić, kao i većina drugih biskupa, nakon povratka s koncila prikazao je njegov rad i ciljeve. Za liturgijsko-pastoralnu obnovu vrlo je važno njegovo gledište o reformi brevijara: »... Zašto se ne bi mogla Prima moliti odmah poslije jutarnje Mise, prije početka rada, kada joj to vrijeme baš odgovara? Zašto se ne bi Tertia i Sexta molile u određene im časove, kao što danas molimo Anđeo Gospodnji u 12 sati, pogotovo ako bi se skratile i eventualno molio jedan, za svaki pojedini dan isti psalam s nekom istom molitvom koja ne bi **bila uzeta iz liturgije toga dana, nego prilagođena satu u koji se moli?** Za Nonu nema poteškoća da se moli u 3 s. poslije podne. Još manje ima poteškoće za Kompletorij, za koji su neki biskupi tražili da se ispit savjesti barem od 5 minuta naredi ... Dakle ono što se moli s narodom neka se moli na narodnom jeziku, bilo da se radi o Misi ili o božanskom oficiju, a brevir kada ga molimo mi svećenici napose od naroda, bilo sami, bilo zajedno, bilo u koru, da ga molimo na latinskom jeziku. To je logika koja doista za naše prilike odgovara pa sam se odvažio da je iznesem pred saborske oce, te sam dodao da bi to jako pogodovalo širenju brevira među laicima, u crkvi s narodom, kada bi svećenik udovoljio tom molitvom (na živom jeziku) svojoj dužnosti moljenja brevira. To bi i brevir napokon moglo učiniti doista **liturgijskom,** to jest **narodnom** molitvom, kada bi ga svećenik s narodom molio. Tada bi Crkva mogla možda da prizna i običnim kršćanima njihovo moljenje brevira kao liturgijsku molitvu (Služb. vjesnik bisk. splitske i makarske 1963, 1—2, 20).

Sv. Pismo u sve kuće. Biskup grada Bilbao (Španjolska) pokrenuo je akciju da se u svim kućama čita Sv. Pismo. U pastirskom pismu što ga je tom prigodom napisao naglašava da odijeljeni kršćani mnogo čitaju Sv. Pismo, dok španjolski katolici to smatraju neke vrste »zabranjenom zonom« (Kirchenzeitung für das Bistum Hildesheim 1963, 6, 2).

Kardinal Bea u Danskoj. Prvi put od vremena protestantske reforme (g. 1536) posjetio je službeno Dansku jedan visoki dostojanstvenik katoličke Crkve. To je bio kardinal Bea koji je tamo boravio od 24. do 28. siječnja. Kralj Fridrik IX primio ga je u dvorcu Amalenborg. U Kopenhagenu na skupu od 1.500 učesnika (među kojima su bili 4 protestantska biskupa i danski ministar bogoštovlja) održao je govor, a iza njega je govorio protestantski

biskup Westergaard Madsen koji je zahvalio kardinalu na neumornom radu za jedinstvo kršćana. U tom govoru on je rekao: »Nije moguće u jedan čas premostiti nesporazume mnogih stoljeća, ali mi vas od srca cijenimo« (Der Sonntag 1963, 5, 4).

Molitva za jedinstvo. U zajedničkom radnom listu uputili su katolici i protestanti Japana prigodom svjetske molitvene osmine poziv pripadnicima jedne i druge kofesije da mole za jedinstvo kršćana (Kirchenzeitung für das Bistum Aachen 1963, 7, 16).

Zajedničkim silama. U mjestu St. Oederode (Holandija) i katolici i protestanti počeli su zidati crkvu. U smislu ekumenskog nastojanja odlučili su da se međusobno pomažu. Jedan isti financijski pothvat potpomaže izgradnju jedne i druge crkve (Tag des Herrn 1962, 47, 186).

H. Ikeda kod Sv. Oca. Japanski ministar-predsjednik Hayato Ikeda pod konac prošle godine posjetio je Sv. Oca. Poslje tog posjeta izjavio je pred japanskim kardinalom Tatsuo Doi: »Pred više od 20 godina izgubio sam tjelesnog oca, no danas sam našao drugog oca«. A u svojoj novogodišnjoj poruci piše: »Ličnost koja je za moga posjeta Evropi na mene učinila najveći utisak bio je Papa. On je na mene duboko djelovao ne samo kao vjerski vođa, nego također i kao čovjek koji u sebi utjelovljuje sve one osobine koje sam u životu najviše cijenio« (Kirchenzeitung für das Bistum Hildesheim 1963, 5, 2).

Krštenja u Koreji. Nedavno je nadbiskup Seula Paul Ro podijelio sv. Krst desetorici uglednih korejskih ličnosti. Među njima je jedan sudac korejskog vrhovnog suda, jedan viši mornarički oficir i bivši ministar obrane. Među ovom desetoricom je i Lee Kapsung koji je jedini još na životu od onih 33 Korejca što su 1. ožujka 1919. potpisali povelju korejske nezavisnosti. Istog dana kršteno je još 37 oficira korejske vojne akademije (Kirchenzeitung für das Bistum Aachen 1963, 7, 4).

Pastoralna velikodušnost. Španjolski episkopat je zaključio da kroz slijedeće tri godine pošalje u Južnu Ameriku 1.500 španjolskih svećenika (Der Sonntag 1963, 5, 4).

Časopis »Katolski Posol«. U siječnju ove godine navršilo se 100 godina da je u Bautzenu na jeziku Lužičkih Srba počeo izlaziti časopis »Katolski Posol«. Godine 1939. tražio je Gestapo da časopis mora izlaziti na njemačkom, a kad je urednik to odbio, bio je zabranjen. U jesen 1950. list je počeo ponovo izlaziti (Tag des Herrn 1962, 49, 198).

Anglikanci mole za Papu. Poglavar anglikanske crkve Dr Ramsey u govoru što ga je održao na Božić pozvao je vjernike da mole za Papu: »Mi moramo danas moliti za Papu Ivana XXIII da mu Bog da zdravlje i snagu pa da može nastaviti svoje djelo ljubavi« (Inform. cath. intern. 1963, 184, 7).

Umro o. dr Svetozar Petric. Dugogodišnji profesor, pisac i pastoralni radnik dovršio je zemaljski život 8. siječnja. Veličanstvenom sprovodu u Čapljini prisustvovao je mnogobrojni svijet i 46 svećenika na čelu s preuzv. biskupom drom P. Čulom i franjevačkim provincijalom o. Z. Ćorićem. Pokojnik je do posljednjeg časa bio revan i aktivan. Zadnjeg dana života blagoslovio je oko 120 kuća (o. V V.).